

nummer 1 • april 2004

1

VOORUIT

Leerstof voor begaafde kinderen op de basisschool

In dit nummer o.m.:
Zó begon het! • Spelen en leren

Centrum voor begaafdheidsonderzoek

KLUWER

We zijn gewend het geheugen en het oplossen van problemen te trainen. Een hoogbegaafd kind kan meer en heeft daar ook tijd voor. Als we het kind een andere manier van denken willen bijbrengen, dan moeten we het andere vragen stellen.

James Gallagher

Vooruit bestaat deze maand twaalf-en-een-half jaar! Voor u ligt de nieuwe map van Vooruit, waarmee we aan een nieuwe periode van drie jaar beginnen. Dat nodigt ook uit om terug te kijken naar het prille begin van Vooruit. Het allereerste nummer verscheen tijdens het wereldcongres over hoogbegaafdheid in de zomer van 1991 in Den Haag.

Staatssecretaris Wallage schreef toen in het voorwoord:

Onderwijs is geen gemiddeldenfabriek. [...] Onderwijs moet spannend zijn. Het moet uitdagen en prikkelen. Dit betekent een grote variatie aan inhoud, werkvormen en te gebruiken hulpmiddelen.

En de redactie vervolgde in de inleiding:

Bij de Vooruit-lessen is meestal niet de uitkomst belangrijk, maar de manier waarop een leerling een oplossing (of een nieuw probleem) probeert te vinden. De leerstof heeft niet als voornaamste doel het overdragen van feitenkennis. Kennis verzamelen doen hoogbegaafden immers uit zichzelf vaak al zoveel. Het is voor hen daarom belangrijker met die kennis te leren omgaan; het feit dat ze goed kunnen denken op een vruchtbare manier te leren gebruiken.

Waar dit onderwijs in essentie op gericht is, bracht Einstein in 1938 (toen in verband met de wetenschap) al goed onder woorden: 'Het formuleren van een probleem is vaak essentiëler dan de oplossing ervan, die een kwestie kan zijn van wiskundige of experimentele vaardigheid. Nieuwe vragen opwerpen, oude vraagstukken vanuit een andere hoek bekijken vereist creatief voorstellingsvermogen...'

Woorden die nog steeds van toepassing zijn op het nummer dat nu voor u ligt, in dit voorjaar van 2004.

Het twaalf-en-een-half-jarig jubileum is reden voor de redactie om op bezoek te gaan bij een pionier van Vooruit: bedenker en oprichter Irene Ypenburg!

Zó begon het ...

Interview met Irene Ypenburg, oprichter van Vooruit

Irene Ypenburg werkte lang als journaliste voor o.a. Het Parool en de NRC. Voor beide kranten publiceerde zij in de jaren tachtig al uitgebreid over hoogbegaafdheid, toen dat nog bepaald geen mode-onderwerp was in Nederland. Haar research voor deze artikelen bracht haar behalve met wetenschappers als Pieter Span uit Utrecht en Franz Mönks uit Nijmegen, ook in contact met hoogbegaafdheid in de praktijk: ze praatte met hoogbegaafde kinderen die ze thuis en op school opzocht, en zo ontmoette ze ook ouders en leerkrachten.

Je zegt altijd dat Vooruit ‘in de praktijk’ ontstaan is. Wat was de stap van je ontmoetingen met hoogbegaafden naar je idee voor een tijdschrift voor het onderwijs?

Ik ontmoette door mijn werk veel hoogbegaafde kinderen, Ze werden vaak als probleemgevallen gezien en het leek bijna onmogelijk er in de klas goed mee om te gaan. Naar mijn idee was het voornaamste probleem dat ze gewoon, net als ieder ander kind, iets te doen moesten krijgen waar ze iets aan hebben. Als je de dingen al weet die de andere kinderen nog niet weten, betekent dat niet dat je niets meer leren wilt. De meest voor de hand liggende oplossing is dan om te zorgen dat die leerstof er komt. Leerstof die in een reguliere klas kan worden gebruikt. Tegelijkertijd is het nodig dat je heel helder probeert te maken voor de leerkrachten waarom juist deze leerstof geschikt is als aanvulling op het gewone lesprogramma, en hoe je dat in een gewone klas kunt gebruiken zonder overbelast te raken.

Vóór het tijdschrift schreef je eerst een boek over hoogbegaafdheid, samen met Franz Mönks ...

Dat klopt. Het werd me steeds duidelijker dat er niets mis is met die kinderen, maar ze hebben op school niets te doen, ze vervelen zich. In 1983 had het blad Pedagogische Studiën een special gewijd aan hoogbegaafdheid, onder redactie van professor Pieter

Span. Ik vond het artikel daarin van professor Franz Mönks het allerbeste en besloot hem te interviewen. Sindsdien hebben we veel samen geschreven en voor die artikelen ook scholen bezocht, en kinderen en leerkrachten geïnterviewd. Daardoor werd ook duidelijk dat er behoefte was aan een eenvoudig, niet te dik boekje, met een soort basisvoorlichting voor ouders en leerkrachten. iets wat je makkelijk leest, maar waar toch alle belangrijke informatie in staat. Daarom schreven we samen het boekje *Hoogbegaafdheid thuis en op school*. Dat boekje wordt trouwens nog steeds verkocht en is inmiddels in heel veel landen vertaald. Ook voor het schrijven van dat boekje had ik weer veel contact met kinderen, ouders en leerkrachten.

En wat was de volgende stap?

In Amerika was toen al veel lesmateriaal ontwikkeld dat aan de behoeften van deze leerlingen tegemoet kwam: het stimuleren van hun creativiteit, het bevorderen van hun inzicht en een andere manier van denken, onder andere door cross-curriculaire verbanden te leggen en door een kind de kans te geven één specifiek onderwerp heel ver uit te diepen en van allerlei verschillende invalshoeken te benaderen. Leerstof bovendien, die elk kind de kans geeft zo ver te gaan als bij hem of haar past. Dat betekent dat de één met een bepaalde les iets heel anders kan

doen dan de ander. In het begin hebben we dus vooral veel lesmateriaal uit Amerika gehaald en vertaald en bewerkt. Of, geïnspireerd daardoor, zelf lessen gemaakt. Ik zag dus eigenlijk direct voor me hoe *Vooruit* in elkaar moest zitten, wat voor type lessen erin zou moeten zitten, heel gevarieerd, en uitleg voor de leerkrachten erbij.

Waar dacht je aan, bij ‘uitleg voor de leerkrachten’?

Het onderwijs voor hoogbegaafden moest echt nog gaan beginnen hier. En dan had je dus vanzelfsprekend nog mensen die met hun hand op het hart konden beweren ‘ik sta al 40 jaar voor de klas en ik heb nog nóóit een hoogbegaafd kind gezien’. De verschillen in opvatting waren eerst nog erg groot, nu is er wel meer begrip en kennis voor en over hoogbegaafdheid gekomen.

Drie punten leken me belangrijk:

1. Hoogbegaafden zijn er. Ook in jouw klas is dat goed mogelijk. Hoe kun je ze herkennen?
2. Hoe kom je tegemoet aan het recht van deze kinderen om zich te ontwikkelen?
3. Hoe zorg je ervoor dat de hoogbegaafden krijgen wat ze nodig hebben, maar de andere leerlingen ook? Dus: hoe leer je lesgeven op verschillende niveaus? Gedifferentieerd lesgeven was toen nog nieuw.

Ik legde mijn idee voor aan Franz Mönks en hij bracht me in contact met de uitgeverij Samsom H.D. Tjeenk Willink. Deze was meteen erg enthousiast over het idee. Het tijdschrift werd een gemeenschappelijk product van het Centrum voor Begaafdheidsonderzoek van Franz Mönks en de uitgever. Als redactie koos ik twee medewerkers van het CBO, dat werden Willy Peters en Hans Brehm, om de wetenschappelijke kant te waarborgen. Maar er was ook iemand uit het onderwijs nodig en dat werd een directeur van een basisschool in Nuenen, Theo van Gils. Hem had ik leren kennen bij een schoolbezoek voor het maken van de video *Hoogbegaafd met vallen en opstaan*. Bij hem op school werd er toen al serieus met hoogbegaafdheid gewerkt. Dat was dus de eerste redactie, en zelf deed ik de hoofdredactie van het blad. We hadden oorspronkelijk het plan om bestaand Amerikaans materiaal geschikt te maken voor de Nederlandse markt. Het ging dus vooral om het vertalen van lessen die voor Amerikaanse kinderen gemaakt waren. De andere manieren van denken, vragen stellen, verbanden leggen kun je hier zonder meer toepassen. Sommige lessen gingen echter specifiek over Amerikaanse feestdagen of Amerikaanse geschiedenis. Veel lessen moet

je dus aanpassen, of vanuit het basisidee zelf een les verzinnen die hier goed bruikbaar is. Er waren overigens ook verschillende Amerikaanse leerkrachten die speciaal voor *Vooruit* lessen maakten en naar ons opstuurden. Ik ‘ronselde’ die op Hunter College, de school voor hoogbegaafde kinderen in New York en op congressen.

Toen *Vooruit* hier al bekend begon te worden gingen we ook mensen in Nederland stimuleren om zelf lessen te maken en in te sturen.

In hoeverre was het pionierswerk, die eerste jaren van Vooruit?

De uitgever was in het begin heel voorzichtig met het project. Hij moest natuurlijk eerst zien of het financieel rendabel te krijgen was. Dat betekent dat de uitgeverij er zo weinig mogelijk geld aan wilde uitgeven om vooral geen risico te lopen. We werden wel betaald, maar minimaal. Ik wilde vooral zorgen dat het blad er kwam, dus ik deed alles wat ik toevallig kon, voor datzelfde kleine bedragje. Taken waarvoor later gelukkig andere mensen zijn aangesteld, die normaal betaald worden. De vergaderingen waren bij mij thuis. Terwijl we vergaderden typte ik dan meteen de notulen vast in de computer, zodat iedereen die aan het eind van de avond meekreeg.

We verdeelden de lessen tijdens de vergadering en iedereen vertaalde dan en stuurde de lessen aan mij op. Er waren ook anderen die voor ons lessen vertaalden. Ik vertaalde zelf ook veel materiaal, bewerkte de vertalingen van anderen, en ik deed ook de vormgeving en maakte de illustraties, zocht nieuw lesmateriaal bij elkaar in Amerika en hield overzicht over wie van de redactie met welke lessen bezig was ..., ik ontwierp de eerste kافت, in roze-wit-oranje, ik bedacht de naam.

Ik ben blij dat het blad nu na twaalf-en-een-half jaar nog steeds groeit en bloeit. Ik heb nooit zelf aan het blad verbonden willen blijven. Ik wilde zorgen dat het er kwam, en dat er zoveel mogelijk mensen van zouden kunnen profiteren. Het streven was om mezelf overbodig te maken door steeds meer taken uit handen te geven. Ik had mezelf vijf jaar gegeven, dan moest het blad echt op de rails staan. Het zijn er uiteindelijk zes geworden, omdat ik de nieuwe redactie nog een jaar heb ingewerkt. Ik feliciteer de nieuwe redactie met de goeie manier waarop *Vooruit* is voortgezet en ik hoop dat het mee blijft groeien en veranderen met de veranderende behoeften in het onderwijs, en dat het altijd een stimulerende functie zal blijven hebben. ●

Cranium; het spel voor elke hersencel

prijs: ongeveer € 50,-
voor informatie: www.cranium.com
in Nederland: Speelgoedspécialzaak Schellens
te Nuenen. info@schellens-spielgoed.nl

Cranium is een bordspel voor vier kinderen of vier teams, die met hun speelstuk op velden komen waar ze opdrachten krijgen. Dat is niet altijd handig voor in de klas. Dus wij bespreken *Cranium* in deze rubriek vanwege die opdrachten. Het spel heeft namelijk opdrachtkaartjes die ook heel goed los in de klas te gebruiken zijn, zonder het spelbord. Zo hebt u voor een paar verloren minuutjes altijd een nieuw stel leuke vragen bij de hand, waar de hele klas aan kan meedoen.

Cranium is erg populair in Amerika, waar het spel ontwikkeld werd. Het is nu in een Nederlandse versie vertaald (erg goed Nederlands) en aangepast aan Nederlandse kennis. Er zijn vier categorieën kaartjes, en binnen elke categorie zijn er ook weer onderafdelingen. Zo heeft u dus vanzelf veel afwisseling, wanneer u de kaartjes voor de klas gebruikt. Bij het spel hoort ook een zandloper: wanneer de spelleider de opdracht op het kaartje heeft voorgelezen moet binnen zandloper tijd het antwoord gegeven worden. Dat houdt de vaart in het spel.

De categorie Woord wurm heeft alles met woorden te maken.

Woord wurm kent vijf verschillende soorten opdrachten:

- Gnilleps: spel achterstevoren, zonder het op te schrijven.
'Ik lees het woord hardop voor aan de speller en draai de zandloper om. Het woord is: fluitconcert'
- Zelpuz: Om een zelpuz te winnen moet het team (of de speler) door elkaar gehuselde letters op de juiste plaats zetten binnen zandloper tijd. Er wordt ook een hint gegeven.
hint: het springtij gekeerd

- puzzel: water knelde
(antwoord op de achterkant van het kaartje: Deltawerken)
- Stucawoord: Een stucawoord is een woord met lege plaatsen. Je krijgt een hint en moet dan de ontbrekende letters aanvullen.
hint: Muizenmeisje
- Puzzel: I _ _ I _ _ I _ _
(antwoord: Ieniemienie)
- Spelvout: Er wordt een woord voorgelezen dat in één keer correct gespeld moet worden, zonder het op te schrijven.
Voorbeeld: perzikken
- Flexicon: Bepaal wat de juiste definitie is voor een onbekend woord.
Woord: rut
betekent dat:
a) uitroep van misnoegen
b) platzak
c) vrouw met getoupeerd kapsel
d) beurs, overrijp
(het juiste antwoord is b: platzak)

De andere drie categorieën zijn: Poeki palet waarbij getekend moet worden (soms met de ogen dicht), of geboetseerd met de bijgevoegde klei; Show spetter, waarbij je ofwel een woord al mimend moet uitbeelden (bijvoorbeeld: koekhappen), of een beroemde figuur imiteren in woord en gebaar (bijvoorbeeld Johan Cruijff), of een lied neurieën (bijvoorbeeld: Ik heb zo wa wa wa waanzinnig gedroomd). Het is de bedoeling dat je teamgenoten binnen zandloper tijd raden wat je aan het doen bent. De laatste categorie is Knappe kop waarbij je een meerkeuzevraag moet beantwoorden, of beslissen of een stelling waar is of niet, of een raadsel oplossen. Voorbeeld van het laatste: In een wei lopen 4 koeien, 3 eenden en 2 konijnen. Hoeveel poten en koppen hebben ze gezamenlijk? (antwoord: 30 poten: $16 + 6 + 8$, en 9 koppen: $4 + 3 + 2$).

Het spel is zo open, en biedt u zo'n schat aan leuke en pittige vragen, dat u er eindeloos mee kunt variëren.

We geven wat ideeën voor de categorie Woord wurm:

Bij Spelling (gnilleps) kunt u de woorden zelf gemakkelijker of moeilijker maken. U kunt ze ook eventueel wel op laten schrijven - correct, of achterstevoren.

U kunt de kinderen ook spellingraadsels laten maken voor elkaar, eventueel met de beperking: alleen woorden van twee lettergrepen.

Bij de puzzelwoorden (Zelpuz) die écht moeilijk zijn, kunt u er ook voor kiezen om de klas een aantal voorbeelden te laten zien en ze dan zelf dit soort puzzels te laten maken voor elkaar.

Hetzelfde geldt voor de Stucawoord opdrachten. Laat uw leerlingen maar eens oefenen op het bedenken van een tweede hint, als de eerste nog te moeilijk is. Dus bij ons voorbeeld: hint 1 = Muizenmeisje. Niet geraden binnen zandloper tijd? Dan gaat nu de tweede zandloper tijd in: hint 2 = Sesamstraat ...

Zo kan de ene helft van de klas met een aantal kaartjes van het spel extra hints bedenken om te zien hoeveel zandloper tijd de andere helft van de klas nodig heeft om de puzzels op te lossen.

Spelvout kan ook anders gegeven worden: bijvoorbeeld als wedstrijd met een woordenboek erbij: wie heeft het snelst gevonden hoe het woord dat u voorleest gespeld moet worden? Of: geef de kinderen vijf woordkaartjes. Drie woorden schrijven ze correct over, maar in twee woorden maken ze een onopvallende fout. Het andere team moet nu aanwijzen welke twee woorden fout zijn.

Ook bij Flexicon is het leuk om de kinderen met een woordenboek erbij zo snel mogelijk het juiste antwoord te laten opzoeken.

Een prachtig spel dus, dit *Cranium*. We wensen u en uw klas er veel plezier mee. Wie weet maakt u met de hele klas wel een eigen versie van *Cranium* ...

REKENEN

Werken met rasters

Zwaarte van de opdrachten

en

Korte inhoud

De kinderen oefenen met coördinatenstelsels. Dit is een goede voorloper voor het wiskundeonderwijs op de middelbare school, maar ook een oefening in nauwkeurigheid werken.

Vaardigheden

Analytisch denken

- inzicht

- abstract denken

- logica

- formulering

- evaluatie

- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren

- brainstormen

- flexibiliteit

- inlevingsvermogen

- originaliteit

- vormgeving

Praktisch denken

- effectiviteit

- doorzettingsvermogen

- planning

- teamwork

- zelfkennis

- overtuigen

De les in de klas

Tijd: totaal 45 minuten

Ieder onderdeel kan afzonderlijk aangeboden worden.

Nodig: ruitjespapier, eventueel: schaakbord

Werkvorm: individueel, geschikt voor de hele klas

Product: eventueel: puzzelopdrachten

(figuren verplaatsen). Bij de kleintjes: een grote tekening.

Uitkomsten

5.

a: de figuur is in elk geval een rechthoek, want hij heeft vier coördinaten, dus vier hoeken, en de hoeken zijn telkens precies boven (of onder) elkaar op twee lijnen: lijn 1 op punt a en e; lijn 5 ook op punt a en e.

Om nu te kijken of het ook een vierkant is, moet je bedenken of de afstand van 1 tot 5 (dat is vier vakjes) even groot is als de afstand van a tot e. En dat is zo: ook vier vakjes. De figuur is dus een vierkant.

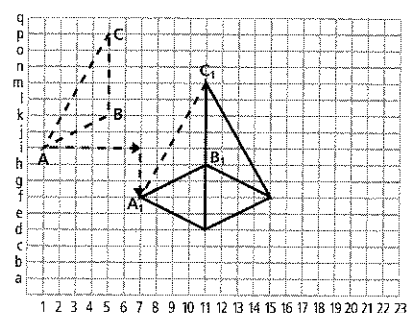
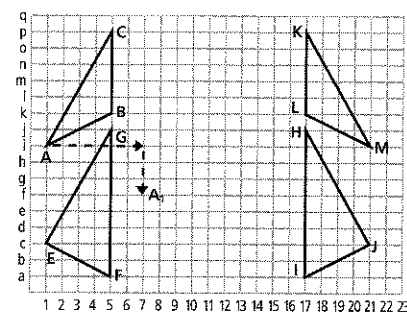
b: figuur 1 is een rechthoek, want de afstand tussen lijn i en lijn o is groter dan de afstand tussen lijn 17 en lijn 21. figuur 2: de afstand tussen lijn e en lijn k is 6 blokjes. De afstand tussen lijn 5 en lijn 11 is ook 6 blokjes. Figuur 2 is dus een vierkant.

c: de ontbrekende coördinaat is (h;3).

d: er zijn twee mogelijke antwoorden. Als (g;3)-(g;7) de bovenlijn is van het vierkant, dan is het antwoord: (d;3)-(d;7) Maar als het de onderlijn is, dan is het antwoord (j;3)-(j;7).

6.

Een pyramide.

Voor de kleintjes

Met eenvoudigere rasters is ook voor de kleuters een leuke les te bedenken. Laat ze bijvoorbeeld werken met gekleurde stroken papier om een raster te maken op de grond of op hun tafeltje. Bijvoorbeeld: horizontaal een strook geel, daaronder een strook oranje en daar onder een strook rood papier. Tussen de stroken in zijn nu drie horizontale banen. Plak deze met een plakbandje vast als ze bij iedereen goed liggen. Laat ze nu verticale banen leggen: links een groene, in het midden een blauwe en rechts een paarse. Loop opnieuw door de klas om te zien of iedereen hetzelfde heeft gedaan en plak de banen vast. Laat de kinderen tellen: hoeveel ruitjes heeft elke tafel nu? Negen. Nu mag een kind iets op zijn/haar tafeltje zetten, op een knooppunt van twee stroken. De anderen mogen niet kijken. Het kind zegt bijvoorbeeld: paperclip op geel/groen. Nu zet ieder kind op precies dezelfde plaats óók een paperclip op het eigen tafeltje. Als dit goed gaat, kunt u het spel moeilijker maken, bijvoorbeeld: paperclip van geel/groen naar oranje/blauw. Kinderen die dit goed begrijpen kunt u daarna met een schaakbord laten spelen: zet de koningin op B6; zet het zwarte paard op A3 ...

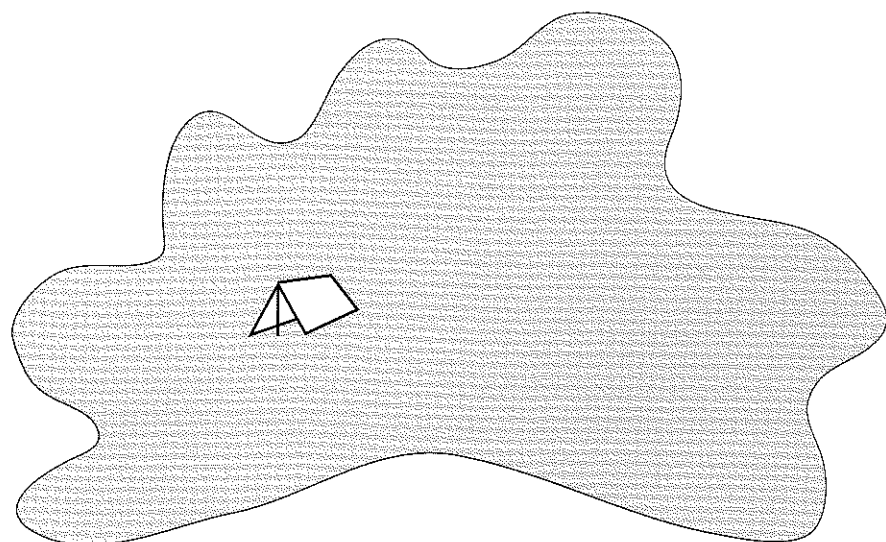
U kunt de rasters ook gebruiken om de kinderen een eenvoudige tekening te laten vergroten. Deel papier uit met hokjes van 1 bij 1 centimeter. Laat iedereen daarin een tekening maken, zorg dat de tekening eenvoudig blijft door op tijd te stoppen, of geef een duidelijke opdracht: *teken een bloem*. Zorg nu voor geruit flip-over papier (of maak het zelf, of maak gebruik van een geruit schoolbord), en laat de kinderen zien dat wanneer je nu elke lijn in een hokje natekent in een groot hokje, je zo de hele tekening vergroot.

Of leer ze een eenvoudige variant (klein raster, niet meer dan drie boten) van het spel zeeslag.

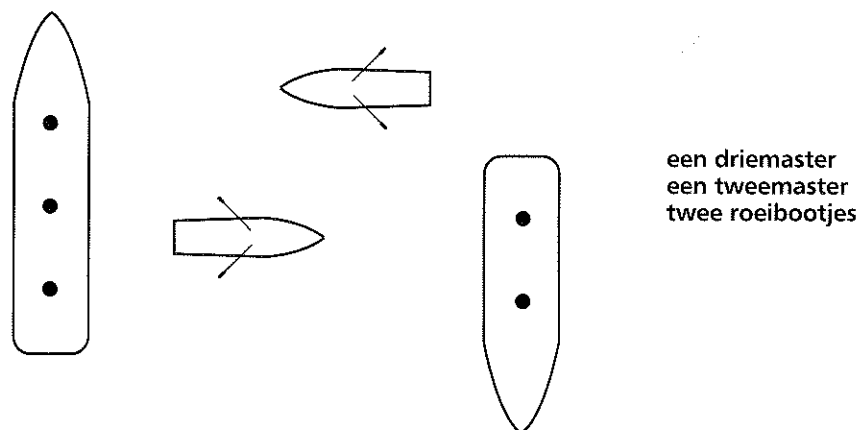
Werken met rasters

Dit is een les waarvoor je ruitjespapier nodig hebt.

1. Stel je voor: dit is een eiland, en nu wil jij aan je vrienden vertellen waar je tentje stond. Hoe zeg je dat handig en snel, zo dat ze niet over de hele tekening hoeven te speuren?

2. Je zoekt op de plattegrond naar de Javastraat. Je hebt de naam al opgezocht in het register, maar je kent de stad verder niet. Hoe weet je waar je moet kijken?
3. Je speelt zee-oorlogje met je vriendin. Hieronder staat jouw vloot op een blaadje getekend. Hoe zegt jouw vriendin waar ze haar bom laat vallen?

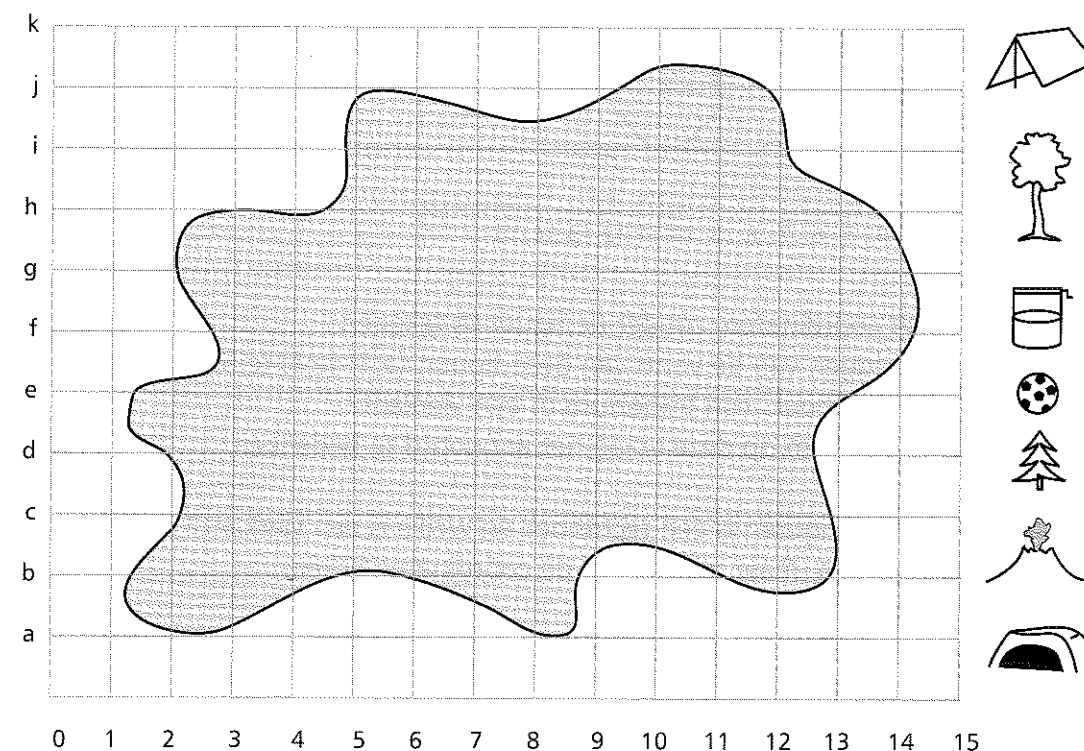

Werken met rasters

Wát is de overeenkomst tussen het spel zee-oorlogje, en het opzoeken van een straat op een stadsplattegrond, een stad op een landkaart of je tentje op een eiland? Misschien is het een tip dat je *ruitjespapier* nodig hebt voor deze les ...

Altijd wanneer je wilt aangeven wáár iets precies ligt op een plat vlak (een landkaart, een plattegrond of een zee-oorlog-slagveld), zet je er een 'raster' overheen. Dat zijn horizontale en verticale lijnen, die samen ruiten vormen over de kaart. En als je elkaar nu vertelt op wélke horizontale en verticale lijn een punt ligt (je tentje, of de bom die je laat vallen), dan kan daar geen misverstand over zijn: iedereen weet meteen wat je bedoelt en precies waar het ligt.

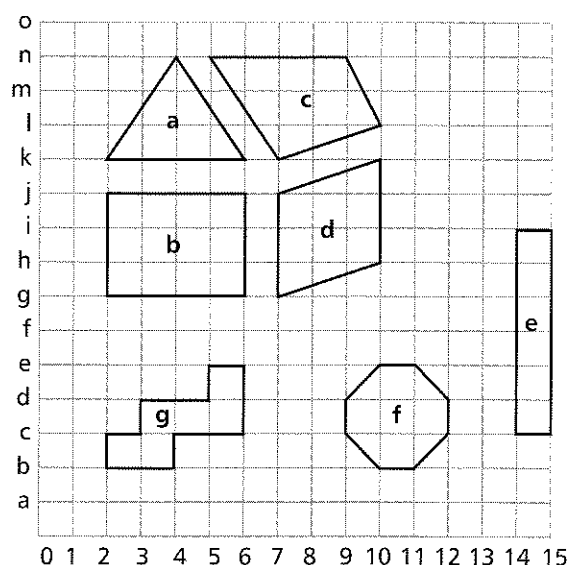
4. We gaan er meteen mee werken. Hieronder zie je een raster. Teken nu een tentje op punt c6, en een appelboom op g7. De waterput ligt op e11. Waar vind jij dat de voetbal moet liggen? Teken hem erbij en geef de coördinaten aan (coördinaten zijn de lijnen die samen precies laten zien waar iets op het vlak te vinden is. Zo zijn de coördinaten van het tentje c6). Je schrijft op: Voetbal, (letter)(cijfer). Zo doe je dat ook voor de dennenboom, de vuurspuwende vulkaan, en het hol van de draak. Teken ze op de kaart en geef de coördinaten aan.

Werken met rasters

5. In de wiskunde wordt een ander woord gebruikt voor raster: dat is het woord coördinatenstelsel.

En daar gaan we nu mee werken: we maken het nu wat moeilijker. In het coördinatenstelsel hieronder zie je een paar figuren getekend, die niet op één punt liggen, maar een vlakje van het veld in beslag nemen. Zou jij nu de coördinaten van de driehoek kunnen doorgeven, zó dat *iedereen* met behulp van die coördinaten *precies* dezelfde driehoek zou tekenen op *precies* dezelfde plaats in het coördinatenstelsel? Geef nu de coördinaten van elke figuur. Vergelijk de manier waarop jij de plaats genoteerd hebt met de manier op de pagina voor de leerkracht.

Nadenken over coördinaten, zónder de figuur te tekenen:

a: Wat kun je zeggen van de vorm van deze figuur: (a;1)-(e;1)-(e;5)-(a;5). Is dat een driehoek, een rechthoek, een trapezium of een vierkant?

Leg uit wat je doet om op deze vraag het antwoord te bedenken.

b: Welke van deze figuren is een rechthoek en welke is een vierkant? Denk erom, je mag ze niet tekenen, maar alleen naar de coördinaten kijken:

figuur 1: (i;17)-(i;21)-(o;21)-(o;17)

figuur 2: (e;5)-(e;11)-(k;11)-(k;5)

Weet je het al? Hoe zie je dat nou?

Werken met rasters

- c: De volgende figuur is een rechthoek, maar er ontbreekt een coördinaat. Kun jij hem aanvullen?

(b;3)-(b;8)-(h;8)- ...?...

- d: Deze figuur is een vierkant. Maar je hebt maar twee coördinaten. Wat zijn de andere twee?

(g;4)-(g;7)-...?..-...?..

6. Nu maken we het nog moeilijker.

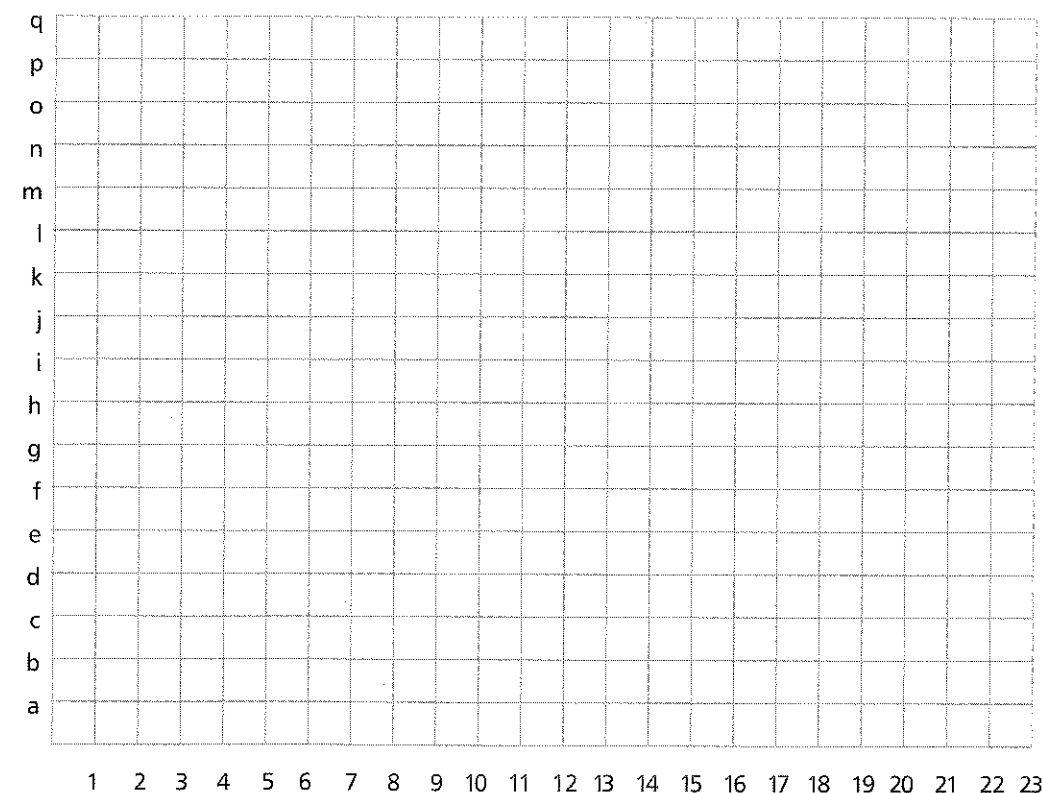
Teken in het volgende coördinatenstelsel de volgende figuren en gebruik voor elke figuur een andere kleur:

ABC (i;1)-(k;5)-(p;5)

EFG (c;1)-(a;5)-(j;5)

HIJ (j;17)-(a;17)-(c;21)

KLM (j;17)-(k;17)-(i;21)

REKENEN

Werken met rasters

Je ziet dat er in het midden nog ruimte over is in je raster (of coördinatenstelsel). Daar gaan we de figuren samenvoegen door ze te verplaatsen. Let er goed op: de figuur die je verplaatst blijft telkens dezelfde in vorm en maat. Je gaat hem alleen verschuiven volgens de aanwijzingen die we je hieronder geven:
 ABC: 6 hokjes naar rechts; 3 hokjes naar beneden.
 (dus: elk punt van de figuur verschuift op precies dezelfde manier: 6 hokjes opzij en 3 naar beneden)
 EFG: 6 hokjes naar rechts en 3 omhoog
 HIJ: 3 hokjes omhoog en 6 hokjes naar links
 KLM: 3 hokjes omlaag en 6 naar links
 Wat is nu de afbeelding?

- Voor wie dit heel leuk vindt: zo'n raadsel kun je zelf ook maken voor anderen. Je begint bij het einde (de oplossing): op een vel ruitjespapier teken je een figuur die uit driehoeken, rechthoeken, vierkanten en trapeziums bestaat, bijvoorbeeld een poezenkop met driehoeken als oortjes. Dat is de figuur die de leerlingen moeten krijgen als ze jouw aanwijzingen volgen.
 Wat je nu dus doet, is alle onderdelen van de poezenkop verschuiven naar de zijanten van je coördinatenstelsel: het ene oor (dus de ene driehoek) naar rechtsboven en het andere oor naar linksboven, bijvoorbeeld.
 Als de hele poezenkop gedemonteerd is in losse figuren die aan de randen staan van je raster, dan is het tijd om van elke figuur de coördinaten op te schrijven. Want dat is de eerste opdracht voor je puzzelfans: ze krijgen een leeg coördinatenstelsel voor zich en moeten daar met behulp van jouw coördinaten de goede figuren in tekenen.
 Als ze die figuren allemaal hebben, komt het tweede deel van je puzzel: nu geef je ze de aanwijzingen hoe ze elke figuur moeten verschuiven om de tekening te gaan zien. Dus bijvoorbeeld: 3 blokjes omhoog en 5 naar links. Net zolang tot alle figuren op hun plaats staan en de poezenkop weer te zien is. En dat is dan het antwoord op je raadsel: een poezenkop!

Eerst nog even een tip: zo'n poezenkop is wel heel veel werk. Als je nou eerst eens met een eenvoudig huisje begint? Driehoek als dak, vierkant als voorkant, ruit als zijkant van het huis ... dat soort dingen? Je kunt figuur a, b, c en d als voorbeeld gebruiken (in illustratie 5). Zorg wel dat je ze goed door elkaar schuift zodat de oplossing van je raadsel nog een verrassing blijft! En zorg voor voldoende ruimte in je raster om het hele huis 'in elkaar te zetten', net zoals bij de piramide. Succes!

REKENEN Vormen en reeksen

Uitkomsten

Let wel: het kan zijn dat een leerling met een andere oplossing komt en deze dusdanig onderbouwt, dat de reeks klopt. De uitleg van de leerling geeft hierbij de doorslag.

1.

a.

Uitleg: driehoek steeds een 3 draaien.

b.

Uitleg: eerst driehoek $\frac{1}{4}$ draaien, dan $\frac{1}{2}$ draaien, enzovoort.

c.

Uitleg: driehoek spiegelen; vervolgens eerste driehoek $\frac{1}{4}$ naar rechts draaien, tweede (gespiegelde) driehoek $\frac{1}{4}$ naar rechts draaien, derde driehoek $\frac{1}{4}$ naar rechts draaien, vierde driehoek $\frac{1}{4}$ naar rechts draaien enzovoort.

2.

Zoals in de opdracht voor de leerlingen beschreven, bestaan er veel mogelijkheden. Let bij het bekijken van de oplossing vooral op de uitleg van de leerling en of met deze uitleg de reeksen consequent zijn ingevuld.

Zwaarte van de opdrachten

*** en ***

Korte inhoud

Er worden opdrachten gegeven waarbij reeksen van een vorm moeten worden afgemaakt of zelf worden samengesteld.

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- abstract denken
- **logica**
- formulering
- evaluatie
- informatieverwerking (opzoekwerk, bronvermelding)

Creatief denken

- associëren
- **brainstormen**
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen
- **originaliteit**
- **vormgeving**

Praktisch denken

- effectiviteit
- **doorzettingsvermogen**
- **planning**
- teamwork
- zelfkennis (sterkte/zwakte analyse)
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: 45 minuten

Benodigdheden: potlood en lineaal

Werkvorm: individueel

Vormen en reeksen

Je hebt in de klas vast al wel het een en ander geleerd over verschillende vormen zoals de driehoek, het vierkant, de rechthoek en de cirkel. Misschien heb je wel geleerd hoe je omtrek en oppervlakte moet berekenen van de verschillende vormen. Best lastig soms. Je kunt echter ook leuke dingen doen met vormen. In deze les gaan we met vormen spelen en wel door ze in een reeks achter elkaar te zetten. Bij dit achter elkaar zetten gaan we wel met de vorm een beetje 'draaierig' om. Kijk goed naar de opdrachten en gebruik je fantasie.

Opdracht 1a

Hieronder zie je een reeks driehoeken; iedere driehoek is steeds op een andere manier in het hokje geplaatst. Aan jou de vraag om de reeks af te maken. Leg uit waarom je het op die manier doet ofwel wat is volgens jou de 'logische' volgorde.

Uitleg: _____

Opdracht 1b

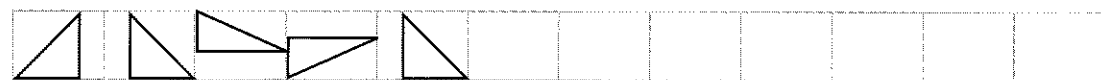
Nog een reeks. Maak ook deze reeks af en leg uit waarom je denkt dat dit de juiste manier is.

Uitleg: _____

Opdracht 1c

Nog een reeks. Maak ook deze reeks af en leg uit waarom je denkt dat dit de juiste manier is.

Uitleg: _____

Vormen en reeksen

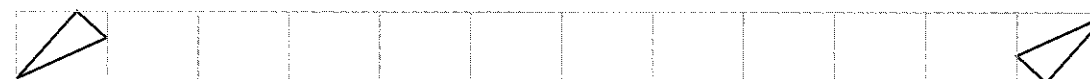
Opdracht 2

Hieronder is alleen de eerste driehoek en de laatste driehoek van de reeks gegeven. Vul de openstaande hokjes in met driehoeken zodanig dat er een logische reeks ontstaat. Er zijn vele mogelijkheden. Geef drie verschillende mogelijke oplossingen en beschrijf steeds hoe je tot deze reeks bent gekomen.

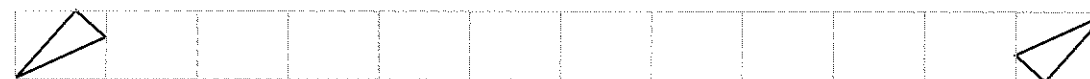
Het kan heel handig zijn om van gekleurd papier een driehoekje uit te knippen voor deze opdrachten. Daar kun je gemakkelijker mee werken. Zorg voor een kruisje op de achterkant als je de vorm ook ondersteboven wilt gebruiken.

Uitleg: _____

Uitleg: _____

Uitleg: _____

TAAL

Schrijven met stijl (2)

Zwaarte van de opdrachten

Korte Inhoud

Leerlingen denken na over verschillende manieren waarop een zelfde verhaaltje verteld kan worden. Eerst vergelijken ze fragmenten van Nederlandse schrijvers met elkaar: Annie Schmidt, Paul Biegel en Toon Tellegen. Daarna gaan ze zelf aan het werk: ze bedenken een kort verhaaltje en vertellen dat op heel verschillende manieren na. Net zoals de Franse schrijver R. Queneau dat in zijn *Stijloefeningen* heeft gedaan. Doel van de les is dat kinderen gevoeliger worden voor de stijl van een tekst en zich niet meer alleen verliezen in de inhoud. Deze gevoeligheid is het begin voor het waarderen van literatuur.

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- abstract denken
- logica
- **formulering**
- evaluatie
- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen
- **originaliteit**
- **vormgeving**

Praktisch denken

- effectiviteit
- doorzettingsvermogen
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: 60 minuten

Benodigdheden: eventueel deel 1 van deze les (Vooruit 9, pp 18 - 21)

Werkvorm: alleen of in tweetallen

Product: verhaaltjes met stijl ...

Uitkomsten

4. a. Queneau: Onder gebel en vonkgeknetter kwam lijn zestien aanknepen langs de stille vluchtheuvel. De schruiftrompet van de zon kleinetertste twalef uur. De wachtenden, foeterende doedelzakken, eisten op hoge toon toegang. Een enkeling zong een toontje hoger, hetgeen voldoende was om te worden meegevoerd naar het Centraalstation met zijn sissende overkapping. Tussen de hijgende uitverkorenen zat een klarinettehals ...
- b. Nou, het was dus zo dat die tram er dus aankwam. Toen ben ik dus ingestapt en toen zag ik dus iemand die me dus opviel. Hij had namelijk een lange hals, dus, en om zijn hoed zat dus een koordje ...

5. De leerling die voor deze opdracht kiest, zet de analytische denkvaardigheid in: analyseren wat de stijl is van elk stukje; de belangrijkste karakteristieken eruit halen; formuleren; evalueren of de imitatie geslaagd is.

6. De leerling die deze opdracht kiest zet creativiteit in. Beoordeel op flexibiliteit, 'vormgeving' van het taalgebruik (in dichtvorm bijvoorbeeld), originaliteit.

Voor de kleintjes

Laat eenvoudige plaatjes zien die samen een verhaaltje vormen. Stel het kind voor om dat verhaaltje te vertellen vanuit verschillende perspectieven: telkens vanuit een verschillende persoon op de plaatjes, maar misschien ook vanuit het perspectief van de boom of de wolk. Als dit goed lukt, is het ook mogelijk om de kinderen te laten vertellen met verschillende emoties: eerst alsof er iets *heel erg* leuks gebeurt. Daarna alsof hetzelfde verhaaltje juist heel erg *treurig* en *zielig* is. Of alsof je er heel erg *kwaad* van moet worden. Zorg wel dat u met een neutrale of vrolijke versie eindigt: de kinderen hebben misschien moeite om uit de laatste emotie te stappen!

Schrijven met stijl (2)

4. Raymond Queneau (1903-1976) is een Franse schrijver die in 1947 een boek schreef dat precies hierover ging. Hij noemde het 'Exercices de style'. Dat betekent: Stijloefeningen. Hij heeft een heel klein verhaaltje bedacht: hoe hij (de schrijver) iemand ontmoet in de tram. Hoe die andere man eruitziet. Wat hij zegt tegen iemand die tegen hem opbotst en hoe hij gaat zitten. Later op die dag komt de schrijver hem opieuw tegen. Een vriend zegt op dat moment iets tegen die man.

Dat is het hele verhaaltje. Een verhaaltje van niks, toch? Maar wel heel geschikt om op verschillende manieren te vertellen, natuurlijk. En dat doet Raymond Queneau dus in dit boek. Op 99 verschillende manieren ... Hij oefent dus met 99 stijlen.

Hier volgen wat voorbeelden van het allereerste stukje: de ontmoeting in de tram. Queneau geeft bij elke versie aan in welke stijl hij het verhaaltje nu schrijft. Je leest ze in de vertaling van Rudy Kousbroek (2001, De Bezige Bij, Amsterdam).

A. 'Notaties'

In lijn 16, op het spitsuur. Een kerel van zowat zesentwintig, slappe vilthoed met een koordje er omheen in plaats van een lint, nek te lang alsof er aan getrokken was.

B. 'Dubbel op'

Omstreeks het midden van de dag en om twaalf uur stond en stapte ik op het balkon en het achterterras van een druk bezette en stampvolle bijwagen van een tram en publiek vervoermiddel van lijn 16 die van het Centraalstation naar het Haarlemmermeerstation gaat. Ik zag en ontwaarde een nogal belachelijke en niet weinig bespottelijke jongeman en verlate puber: magere hals en uitgemergelde windpijp, touwtje en koordje rond zijn hoed en hoofddekse.

C. 'Figuurlijk'

Op het middelpunt van de dag, tussen de reislustige sardines samengepakt in een blauwflankige gemeentekever, voer plotseling een langhalzig kaalgeplukt kuiken ...

D. 'Achterstevoren'

(eerst het hele verhaaltje, en het eindigt dus met de ontmoeting, want het is achterstevoren geschreven) ... Dit broodmagere jongmens was de drager van een

Schrijven met stijl (2)

bespottelijke hoed. Een en ander speelde zich af op het achterbalkon van een afgeladen lijn 16, op het middaguur.

E. 'Verrassingen'

Wat stonden we op elkaar gepakt daar op dat achterbalkon van die tram! En die jongeman, wat zag die er stom en belachelijk uit!

F. 'Droom'

Het leek wel of alles nevelig en zilverig was om me heen, met allerlei wazige verschijningen, waartussen zich niettemin duidelijk die ene gestalte aftekende van een jongeman wiens te lange hals op zichzelf al zijn slappe en verongelijkte karakter leek aan te kondigen. Een gevlochten koordje nam de plaats in van het lint om zijn hoed.

G. 'Regenboog'

Op een dag bevond ik mij op het achterbalkon van een violette tram. Er was daar een ietwat belachelijke jongeman: nek indigo, hoed met koordje.

H. 'Prognose' (dat betekent: voorspelling)

Wanneer de middag aanbreekt zult ge U op het achterbalkon van een tram bevinden; het zal er stampvol mensen zijn, waaronder ge een belachelijk jongmens zult opmerken: uitgemergelde hals en van lint gespeende borsalino. Hij zal zich niet op zijn gemak voelen, dat kereltje.

I. 'Aarzelingen'

Waar het gebeurde weet ik niet precies ... in een kerk, een vuilnisbak, een massagraf? In een gemeentetram misschien? Er waren daar ... ja, wat waren daar dan toch? Eieren, tapijten, radijsjes? Geraamtes? Jawel, maar met het vlees er nog omheen, en levend. Zo was het geloof ik. Mensen in een tram. Maar er was er één die de aandacht op zich vestigde (of waren het er twee?), waardoor weet ik niet precies meer. Door zijn grootheidswaanzin? Door zijn vetzucht? Door zijn zwaar-moedigheid? Eerder ... meer speciaal ... Door zijn jeugdig uiterlijk, getooid met een lange ... neus? Kin? Duim? Nee, nek ...

J. 'Bijzonderheden'

Om 12 u. 17, in een bijwagen van lijn 16, lang 12 meter, breed 2,20 m en hoog 3,04 m, op een afstand van 3,6 km van het eindpunt van de lijn, vervoerende

Schrijven met stijl (2)

48 personen, richt een individu van het mannelijk geslacht, oud 27 jaar, 3 maanden en 8 dagen, lengte 1 m 72, gewicht 65 kg, op het hoofd een 17 cm hoge hoed, waarvan de bol is omgeven door een lint van 35 cm lengte ...

K. 'Subjectief' (dat betekent: hoe iemand de werkelijkheid ervaart, niet precies hoe het is)

(hier worden de gevoelens van de jongeman met de lange nek beschreven. Dus je leest het verhaal ineens vanuit een ander perspectief)

Ik was heden wel te spreken over mijn kledij. Ik wijdde een nieuwe hoed in, lang niet onchic, en een overjas waarvan ik vond dat hij er wezen mocht.

L. 'Ook subjectief'

(bedenk zelf maar, wiens perspectief je hier leest!)

Op het achterbalkon van de tram stond vandaag zo'n snotneus naast me waar er gelukkig niet te veel van rondlopen, anders vermoordde ik er nog eens een.

De onderhavige, een knaap van zo'n jaar of zesentwintig, dertig, wekte in het bijzonder mijn ergernis op, niet zozeer vanwege zijn geplukte kalkoenenhals als wel van de aard van het lint dat hij om zijn hoed had ...

M. 'Flaptekst'

(flapteksten vind je op een boek. Ze geven in het kort aan waar het boek over gaat, en ze worden geschreven om te zorgen dat de lezer het boek koopt)

In dit meeslepende verhaal, geschreven in zijn eigen onnavolgbare stijl, toont de befaamde schrijver X, een geboren verteller die al verschillende best-sellers op zijn naam heeft staan, ons weer een aantal uit het leven gegrepen karakters. De held van dit verhaal, dat toegankelijk is voor lezers van elke leeftijd, ontmoet in de tram een geheimzinnige persoon ...

N. 'Lijdende vorm'

Middag werd geweest. De tram werd door de passagiers bestegen. Zij werden op elkaar geperst. Een hoed werd op het hoofd gedragen door een jongeman, waar een gevlochten koordje omheen werd gezeten en niet een lint.

O. 'Indirecte rede'

Hij zei dat het omstreeks het middaguur was gebeurd. Een paar passagiers waren in de tram gestapt. Zij hadden op elkaar geperst gestaan. Een jongeman had op zijn hoofd een hoed gedragen ...

Schrijven met stijl (2)

P. 'Vrije verzen'

De tram
vol
het hart
leeg
de hals lang
het koordje
dun
...

Q. 'Reuk'

Door die middagse lijn zestien zweefden, buiten de gewone luchtjes, ook de geur van abelen, ceders, effigiën, haaien, jekker-elementen, opperquesters, uw vee, wee! Ik zei: zet. Er hing een zekere geur van lange jongheerenhalzen, een zekere uitwaseming van gevlochten koord, de ranzige lucht van wrevel ...

R. 'Smaak'

Die tram had een bepaalde smaak. Vreemd, maar niet te loochenen. Niet alle trams smaken hetzelfde. Dat hoor je wel eens zeggen, maar het is ook zo. Proef zelf maar eens. De onderhavige, een lijn zestien, om het kind bij de naam te noemen, had bijvoorbeeld een lichte smaak van gebrande pinda's, meer hoef ik er niet van te zeggen. Het achterbalkon had een heel speciaal smaakje van niet alleen gebrande maar ook nog platgetrapte pinda's. Op een hoogte van één meter zestig boven het plankier zou een fijnproefster, maar die was er niet, aan iets zurigs hebben kunnen likken, namelijk aan de hals van een man in de dertig ...

S. 'Gehoor'

Onder gebel en vonkgeknetter kwam lijn zestien aanknerpen langs de stille vlucht-heuvel ...

4a

... en hier stoppen we met de voorbeelden! Denk je dat *jij* dit laatste stukje ('gehoor') kunt afmaken? Hoe klonk het in de tram? Wat hoort de schrijver om zich heen? Hoe klonk die jongeman? Hoorde je zijn hoed ...?

Op de pagina voor de leerkracht kun je vinden hoe Raymond Queneau zelf door-gaat.

4b

Hebben de voorbeelden van Raymond Queneau jou op ideeën gebracht? Hier zijn wat manieren waarop jij de gebeurtenis kunt navertellen:

4b1: de stijl van een sprookje voor kleine kinderen: Er was eens ...

4b2: de stijl van het gevoel: hoe voelde de tram, het rijden, de jassen, de ergernis van de schrijver ...?

4b3: de stijl van iemand die voortdurend *dus* zegt: het was dus zo, dat ... (Queneau heeft dit ook gedaan. Voorbeeld op de pagina van de leerkracht)

4b4: de stijl van een sensatiekrant

4b5: de stijl van iemand die alles prachtig vindt en overal van geniet

4b6: de stijl van een knorrige mopperaar

5.

Kun je nu zelf een verhaaltje bedenken om in verschillende stijlen na te vertellen? Je begrijpt zo wel, dat het een heel eenvoudig verhaaltje moet zijn: hoe grijzer en onopvallender, hoe beter. Dan kun je er namelijk allerlei kleuren aan geven. Je zou bijvoorbeeld een kort briefje kunnen gebruiken aan je buurvrouw op school:

Beste Marieke,

Heb jij ook zin om vanmiddag naar de stad te gaan?

Ik heb een nieuw t-shirt met korte mouwen nodig voor het feest.

Jij kunt me goed advies geven over hoe het me staat.

Wat heeft Rosemie stomme schoenen aan, zeg.

Tot vanmiddag,

Leonora

5a

Je kunt voor je eigen stijl oefeningen dezelfde stijlen gebruiken als je in de voorbeelden van Raymond Queneau hierboven ziet.

6.

Maar misschien heb je zelf intussen al nieuwe stijl ideeën bedacht?

Maak minstens 7 verschillende stijlversies.

Schrijven met stijl (2)

TAAL

De gespikkelde korenpieper

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

De les gaat over de verhouding tussen taal en werkelijkheid. Hij laat zien dat humor kan ontstaan wanneer je sleutelt aan die verhouding. Zo kunnen de kinderen leren dat de relatie tussen taal en realiteit niet vanzelfsprekend, logisch of statisch is. Op het eerste gezicht gaat de les vooral over grappige vogelnamen die je zelf bedenkt. Door het bedenken van die namen, en van regels waaraan die namen moeten voldoen, krijgt de leerling meer inzicht in het karakter van taal en de mogelijkheden van taalgebruik. Hij of zij gaat dan misschien zelfs een beetje anders naar taal kijken: er zijn woorden die een soort omschrijving geven van datgene wat ze benoemen (koekoek, zonnebloem), maar er zijn er ook veel die dat helemaal niet doen (haan, schuur, pen).

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- abstract denken
- logica
- formulering
- evaluatie
- informatieverwerking

Creatief denken

- **associëren**
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen
- **originaliteit**
- vormgeving

Praktisch denken

- effectiviteit
- doorzettingsvermogen
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: als de opdrachten achter elkaar gemaakt worden kost dat 40 tot 60 minuten

Benodigdheden: pen en papier

Werkvorm: individueel

Product: grappige, nieuwe woorden

Uitkomsten

1. Hier kan het kind aan de hand van de voorbeelden zien dat veel vogelnamen iets zeggen over een bepaalde eigenschap van het beestje: de kleur, de plaats waar hij voorkomt, het voedsel dat hij eet, het geluid dat hij maakt, zijn omvang enzovoort. Hij of zij kan dat dus in zijn regels opnemen, maar het hoeft niet, want veel vogelnamen hebben geen enkel verband met de eigenschappen van het dier. Bij het verzinnen van de namen moet het kind er wel rekening mee houden dat ze lijken op bestaande namen of daar onderdelen van bewaren. Anders valt het humoristische aspect dat hier gevraagd wordt weg.
2. Bij deze opdracht is de moeilijkheid dat je niet alles wat je van een vogel weet in zijn naam kunt verwerken. De leerling moet dus kiezen. Het meest logisch zou zijn: een naam die iets zegt over de kleurencombinatie ('de bonte ...'), of over het feit dat deze vogel beukenootjes eet. Een naam die zoveel mogelijk eigenschappen combineert, is ook prima: 'de kleine bonte beukenootjes-fluiter'. Belangrijk is dat de leerling kan uitleggen waarom hij/zij deze naam gekozen heeft.
3. Hier wordt het blikveld verruimd. Het kind moet bij deze opdracht laten zien dat het de onderliggende idee van deze les begrijpt: de benaming van de dingen om ons heen is geen onwrikbaar gegeven en dat als je dat eenmaal begrijpt, je grappige namen kunt bedenken. Het is de bedoeling dat het kind hier drie tot vijf categorieën noemt waarvoor je fantasienamen kunt verzinnen (bloemen, voedsel, gevoelens, meubels, ...), en bij elke categorie 1 of 2 fantasienamen.
4. Deze opdracht zet de leerling opnieuw aan het denken over de relatie tussen taal en werkelijkheid. Nu vanuit de idee dat er lang niet altijd een feitelijke relatie bestaat tussen een woord en datgene wat het benoemt. De nieuwe woorden die de kinderen verzinnen, moeten wel omschrijvingen zijn. Dus 'grote grijze neuszwaaier' voor olifant bijvoorbeeld.

De gespikkelde korenpieper

Je loopt met een groot mens die heel veel weet langs een korenveld. Ergens tussen het koren hoor je steeds een onzichtbaar vogeltje fluiten. Met korte, hoge piepjes. Je hebt geen idee wat voor vogel het is en vraagt het dus. 'Dat is een korenpieper', zegt hij meteen. 'Misschien zelfs wel een gespikkelde.' Tevreden loop je verder, meefluitend met de korenpieper (misschien wel een gespikkelde).

Nou, zo gaat dat soms met volwassenen. Korenpiepers bestaan niet, en gespikkelde al helemaal niet. Lollige grote mensen wel. Hoe komt zo'n man nou op die naam 'korenpieper'? Hij wist zelf natuurlijk ook niet hoe dat vogeltje echt heette. Daarom koos hij een vogelnaam die hij wel kende: de graspieper. Hij veranderde maar één stukje van de naam: gras werd koren. Daardoor leek korenpieper een naam die heel goed zou kunnen bestaan.

Hetzelfde geldt voor 'gespikkelde'. Veel vogelnamen hebben zo'n toevoeging. Zo bestaat er een bonte vliegenvanger, een grauwe vliegenvanger, een kleine vliegenvanger en een withalsvliegenvanger. Gek, maar een gespikkelde vliegenvanger bestaat dan weer niet ... En wat dacht je van de brilduiker, kuifduiker, papegaaiduiker, parelduiker, roodkeelduiker, witsnavelduiker en ijsduiker?

Opdracht 1

- a. Bedenk drie (of meer) regels voor het maken van vogelnamen. Om je een idee te geven, staan hieronder een paar echte vogelnamen.

- tuinfluiter
- ijsduiker
- heggemus
- rietzanger
- kerkuil
- bosuil
- bruinkopgors
- geelgors
- dwerggors
- drieteenmeeuw
- winterkoninkje
- fuut
- tijftjaf

De gespikkelde korenpieper

b. Bedenk nu zelf vijf nieuwe vogelnamen. Elke naam moet aan minstens één van jouw eigen regels voldoen. Schrijf bij elke naam op wat voor vogel het is (hoe ziet hij eruit, waar leeft hij, wat eet hij). Of maak er een tekening van. Laat je fantasie rustig op hol slaan. Kijk voor de zekerheid wel even in een vogelboek of op internet. Want misschien bestaan de namen die jij bedacht hebt wel echt!

Opdracht 2

Stel, je hebt een nieuw vogeltje ontdekt. Je hebt opgeschreven wat je allemaal opviel:

- lengte: 10 cm
- kopje: rood-met-zwart, met een gele snavel
- lijfje: donkergrijs met witte spikkels
- vleugels en staart: knalblauw
- geluid: het beestje fluit de hele dag hetzelfde melodietje dat klinkt als poeroe poeroe
- voedsel: mestkevers, regenwormen en beukenootjes
- omgeving: de rand van het bos

Wat voor naam zou je dit vogeltje geven? En waarom? Voldoet de naam aan jouw eigen regels?

Opdracht 3

Tot nu toe hebben we het over vogelnamen gehad. Maar je kunt natuurlijk een net-echte-maar-toch-nepnaam verzinnen voor van alles en nog wat. Voor andere diersoorten (de lachkikker, de stropdasvis), voor insecten (een krekel op de muur: de behangkrekkel), voor landen, voor ziektes en kwaaltjes. Voor... noem zelf nog maar een paar mogelijkheden. En bedenk er dan meteen een paar klinkende nepnamen bij.

Een voorbeeld om je op weg te helpen. In namen van ziektes wordt wel eens het woord 'acuut' gebruikt. Dat betekent: een ziekte die plotseling begint en snel verloopt. Bijvoorbeeld acute blindedarmontsteking. Zo'n woord kun je mooi gebruiken als je zelf namen gaat verzinnen. Stel dat je op vakantie ziek wordt. Dan heb je acute vakantieontsteking. Of een acute hotelberoerte. Of acute tentenkoorts. Of een acute campinginzinking. En zo kun je er zelf ook vast nog een heleboel verzinnen.

De gespikkelde korenpieper

Opdracht 4

Het dier dat 'miereneter' heet, eet mieren. De vogel die 'tjiftaf' heet, maakt een geluid dat klinkt als 'tjiftjaf'. Maar hoe zit het met namen als 'giraffe'? Of 'olifant'? Waarom heten die beesten zo? Heel veel mensen hebben zich dat al afgevraagd, maar misschien kun jij daar nu wat aan doen, door nieuwe namen te bedenken. Lastig, want daar kun je geen regels voor verzinnen. Maar ook leuk, want je mag dus bedenken wat je wilt. Wat dacht je van de 'gevlekte langnek' en de 'grote grijze neuszwaaijer'?

Bedenk een nieuw woord voor:

- pen
- ooievaar
- boek
- pizza
- zebra
- lieveheersbeestje
- boterbloem
- dropje
- muis

En dáár kun je natuurlijk wel een mooi raadselspel van maken: iemand zegt bijvoorbeeld 'streepjespaard' en de anderen raden welk beest bedoeld is (die verraden we vast hoor: de zebra). Zo kun je om beurten een raadsel maken voor elkaar.

Je kunt het ook andersom doen:

Kies samen een dier, bijvoorbeeld de leeuw. Nu bedenkt iedereen daarvoor een nieuwe naam en schrijft hem op. Vergelijk de namen en kies welke de mooiste, de beste, de origineelste is.

Maak van de mooiste nieuwe namen een lijst en laat je klasgenoten raden wat met elke omschrijving bedoeld wordt.

... en let maar eens goed op de taal in grapjes. Daar heb je vaak dit soort omschrijvingen, zoals 'een schrijfhoutje' voor een potlood, of 'koeiensap' voor melk. En nu is de beurt aan jullie!

RUIMTELIJK / CREATIEF

Puzzelen met tegels

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Kinderen werken met een heel ongewone code: witte en zwarte vlakken in een tegelveld, om letters mee te vormen. Het vraagt beeldende originaliteit om de letters te vormen, en talige creativiteit om met die letters woorden te bedenken en daar een verhaaltje bij te verzinnen.

Vaardigheden

Analytisch denken

- inzicht
- abstract denken
- logica
- formulering
- evaluatie
- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen

originaliteit

vormgeving

Praktisch denken

effectiviteit

- doorzettingsvermogen
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: 30-60 minuten

Nodig: ruitjespapier

Werkvorm: individueel, geschikt voor de hele klas

Product: aparte visuele puzzels voor op het prikbord

Uitkomsten

Puzzel Martin Gardner: Houd de pagina horizontaal voor je en kijk er vanaf de onderste rand overheen. Nu worden de verticale lijnen korter door de perspectiefwerking. Dan zie je ineens dat er HELLO staat.

1.
Letters met ronde lijnen zijn niet geschikt voor in het vierkante tegelpatroon. Schuine lijnen zijn ook niet geschikt: het is onmogelijk om in de tegelpuzzel het verschil te zien tussen een Z en een O of een D. Maar misschien kun jij daar een oplossing voor bedenken?.

2.
Geschikt zijn: T, O, L, E, H

3.
Woordjes die je zou kunnen maken zijn: tol, hoof, effe, hel, hol, lef, tol, tel, toffee, foto ...

4.
Antwoord: Holle tol.
Bij het bedenken van de verhaaltjes is originaliteit het belangrijkste criterium.
Voorbeelden:
- Er is giftig snoep verkocht in de winkel op het plein. De tegelzetter die er nu aan bezweken is heeft nog een waarschuwing aangebracht in de muur die hij het laatst maakte: daar staat welk snoep je niet moet eten ...

(Toffee)

- In de speelgoedwinkel is een munt verstopt die miljoenen euro=s waard is. In de tegelmuur staat aangegeven in welk speelgoed de munt verstopt is ...

(Tol)

- Op de ranch hebben cowboys een geheime boodschap achtergelaten. De boodschap is gekrast in een voorwerp in de paardenstal. In de tegelmuur van de zadelkamer is de aanwijzing te vinden waar je moet zoeken ...

(Hoef)

5.

Hier staat: Echo.

We hebben de C weergegeven door halve tegeltjes te gebruiken voor de boven- en onderkant. Nu zijn er weer meer woordjes mogelijk: echt, Effect, Toch ...

RUIMTELIJK / CREATIEF

Puzzelen met tegels

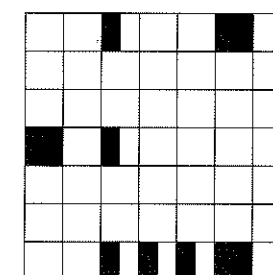
Ja, je leest het goed: zelfs met tegels kun je puzzelen!
Je hebt er wel ruitjespapier bij nodig en een zwarte viltstift.

Hieronder zie je een raadsel dat is bedacht door een soort meester-puzzelmaker: Martin Gardner.

Kijk maar eens of je het kunt ontcijferen want pas als je dat hebt gedaan, kunnen we verder met het maken van je eigen raadsels.

Martin Gardner geeft de volgende uitleg bij dit plaatje:

De tegelzetter wilde eens iets leuks doen voor de toeristen die naar zijn dorp kwamen. Dus metselde hij een verborgen boodschap in de tegeltjes tegen de muur. Kun jij de boodschap ontcijferen?

Dat is helemaal niet makkelijk, hè?

Als je er echt niet uitkomt, mag je de docent vragen of je even mag kijken op de pagina voor de leerkracht en écht waar, daarna kun je ineens niet meer begrijpen *dat* je dat nou niet eerder had gezien! Toch nog maar eventjes zelf proberen dus?

Een kleine tip: als je de pagina nou eens een beetje anders bekijkt? Bijvoorbeeld zo: Laat de puzzel op je tafel liggen

en leg zelf je kin op je hand (op tafel). Zó moe ben je ervan ... En nu kijk je op deze manier (met je ogen zo laag) nog eens naar de tegeltjes ...

Zie je het nu?

1.

Als je zelf zulke puzzels wilt gaan maken, moet je eerst eens nadenken over de letters van het alfabet die je kunt gebruiken voor zo'n tegelboodschap. Je zult zien dat ze niet allemaal geschikt zijn.

Kun je uitleggen waarom verschillende soorten hoofdletters niet geschikt zijn?

2.

Welke hoofdletters zijn wel geschikt?

3.

Wat voor woorden zou je kunnen maken met deze letters?

Maak ze ook, met zwarte viltstift op ruitjespapier. Kijk of je werk klopt!

Puzzelen met tegels

4.

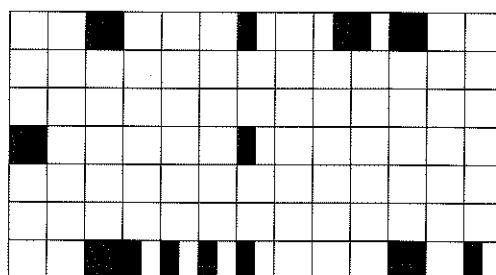
Nu ga je zelf raadsels maken!

Je weet al, welke woorden je in je puzzel kunt gebruiken. Nu moet je dus een verhaal bedenken, waar je puzzelwoord in de tegeltjes het antwoord op is, net zoals in de puzzel van Martin Gardner.

Hier is vast een voorbeeld:

Iedereen weet dat Rooie Willy, eigenaar van de speelgoedwinkel de Rode Robijn van de Maharadja heeft gestolen op zijn laatste reis. Maar niemand kan hem vinden! Iedereen weet dat Rooie Willy erg vergeetachtig is. Hij moet ergens hebben opgeschreven waar hij de Rode Robijn verstopt heeft. Maar waar is die aanwijzing te vinden? De slimste speurder van het land, Fanatieke Frans, komt op bezoek en kijkt opmerkzaam rond. Na een lange blik op de witte tegelmuur kijkt hij triomfantelijk op en zegt: Ik weet waar de robijn verstopt is!

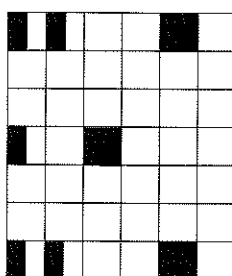
Dit is de tegelmuur, zie jij nu ook waar je de rode robijn kunt vinden?

5.

Wij hebben nog wat verder geprobeerd om meer letters te 'tegelen'. Wat denk je dat hier staat?

Probeer zelf ook eens om meer letters te tegelen.

R U I M T E L I J K / C R E A T I E F

Morse-puzzel-taal

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Aan de hand van een voorbeeldzin gaat de leerling de morse-code kraken. Scherp letten op details en inzicht in geschreven tekst is hierbij belangrijk. Voor de doorzetter en de puzzelaar biedt deze les veel plezier.

Vaardigheden

Analytisch denken

- inzicht
- abstract denken
- logica

- formulering
- evaluatie
- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren
 - brainstormen
 - flexibiliteit
 - inlevingsvermogen
 - originaliteit
 - vormgeving
- Praktisch denken
- effectiviteit
 - doorzettingsvermogen
 - planning
 - teamwork
 - zelfkennis
 - overtuigen

De les in de klas

Tijd: 30 minuten

Werkvorm: individueel of (nog leuker) in tweetallen

Uitkomsten

Probeer de leerling te stimuleren na te denken over wat hij/zij kan ontdekken zonder de code te kennen. De n en de o ontbreken, wat het misschien lastig maakt de code te kraken. Twee van de vier stukken tekst eindigen in drie puntjes (...). Kan de leerling dat ontdekken?

1.

Dan komt Jips moeder er ook bij. En uiteindelijk mag het hondje bij Jip thuis in de tobbe. En als het schoon is, mag het bij Janneke in een mandje slapen.

Takkie - . - . - . - . - . - . - . - .

2.

Toen vertelde Snorrebaard het aan Wipstaart, de kraai. Zilverdraadje kriebelde aan het oor van Wiebelstaartje. toen kwam Langstaartje naar ...

Pinkeltje . - . - . - . - . - . - . - . - .

3.

Er was geen mooier kamertje te bedenken in de hele wereld dan het kamertje van Pluk, helemaal boven op de ...

Petteflat . - . - . - . - . - . - . - . - .

4.

Om maar nooit iets te vergeten had de eekhoorn kleine briefjes op de muren van zijn huis geprikt. op een zo=n briefje stond: 'beukenoten'.

Toon Tellegen - - - - - / - . - . - . - . - . - .

Het laatste antwoord is niet vanzelfsprekend. Waar gaat de leerling informatie zoeken om er achter te komen (als hij het niet uit zichzelf weet)? Een goede site voor kinderboeken is: www.goudenmuis.nl Deze site heeft een prikbord, waar een kind een berichtje kan intypen om te vragen naar de auteur. Ook verder is de site leuk en uitnodigend.

Ook de site kinderboeken.pagina.nl is erg de moeite waard, al kan een leerling er voor dit soort open vraag niet zo goed terecht.

Op de volgende website kunt u eenvoudig tekst omzetten naar morse of andersom: http://www.onlineconversion.com/morse_code.htm

4B:

De volgende letters bestaan alleen uit korte tonen:

e: .

i: ..

s: ...

'eis' kan, 'ies' is een naam.

Deze letters bestaan uit lange tonen:

t: -

m: —

o: —

'tom' of 'mot' zijn goede woorden, maar hier kunnen ook letters dubbel gebruikt worden: 'moot', 'toom'.

Voor de kleintjes

Het diepere nadenkwerk en kraken van de code kunt u bij kleuters achterwege laten. De echte doorzetters vinden het misschien gewoon leuk om de letters op te zoeken en de tekst te zien verschijnen.

Let op: dit is voor kleuters een nauwkeurig werkje, en niet voor iedereen geschikt. Er is wel bewust gekozen voor tekst uit (jonge) kinderboeken, zodat zij de vragen ook kunnen beantwoorden (behalve vraag 4).

Morse-puzzel-taal

Letter	Morse	Letter	Morse	Cijfer	Morse
A	.-	N	-.	0	-----
B	-...	O	---	1	.-----
C	-.-.	P	.-.-.	2	..----
D	-..	Q	---.-	3	...----
E	.	R	.-.	4	-
F	..-.	S	...	5	
G	--.	T	-	6	-....
H		U	..-	7	--...
I	..	V	...-	8	----..
J	.----	W	.---	9	-----.
K	-. -	X	-..-		
L	.-...	Y	-.--		
M	--	Z	--..		

Leesteken	Morse
Punt	. - . - . -
Komma	-- . - --
Dubbele punt	--- ...
Vraagteken	. - -- . .
Apostrofe '	. ---- .
Aanhalingsteken "	. - . . .

Morse

Bekijk de volgende stukjes tekst, die in Morse-code zijn opgeschreven. Morse is een sein-taal, die werkt met korte en lange tonen (bliepjes). Elk puntje is een korte toon (van één tel) en elk streepje staat voor een lange toon (twee tellen). Tussen twee letters is het drie tellen stil, en tussen twee woorden zeven tellen. Probeer maar eens een stukje Morse te fluiten of te tikken. Hier staat 'hartelijk gefeliciteerd'!

[illegible]

Kun je de tekst hieronder al een beetje ontcijferen nu je een beetje van de code kent? Zie je dat de letters die vaak voorkomen eenvoudig zijn: (de e is één korte toon en de t is één lange toon). Misschien kun je bij sommige woorden wel al raden wat er staat. Kun je ook leestekens (een punt of een vraagteken) ontdekken? Van welke letter zou je graag de code weten om het gemakkelijker te maken?

Als je niet genoeg tekst kunt raden om er achter te komen wat hier staat, vraag dan aan de leerkracht de code. Probeer na elk stukje de vraag ook in Morse te beantwoorden!

$\frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-x^2} dx = \frac{1}{\sqrt{\pi}} \int_{-\infty}^{\infty} f(x) e^{-(x-i0)^2} dx$

1. Hoe heet het hondje?

[illegible]

2. Welke naam (van de hoofdpersoon in dit boek) moet ingevuld worden?

[illegible]

3. Welk woord moet nog aangevuld worden?

[illegible]

4. Wie heeft het boek geschreven waar deze zin in staat?

a.

Probeer nu zelf een stukje 'morse' te schrijven! Sein het naar de klas (met een blokfluit bijvoorbeeld). Zorg dat iedereen het Morse-alfabet voor zich heeft! Kunnen ze jou verstaan? Als je je laatste woord wilt 'uitgummen' moet je acht korte tonen sturen.

b.

Wat is het langste woord dat je kunt maken met alleen maar korte tonen (puntjes)? En met lange tonen (streepjes)?

SOCIAAL / EMOTIONEEL (1) Reclame, reclame, reclame!

Zwaarte van de opdrachten

XXX

Korte inhoud

In deze les kijken we naar tv-reclames. Hoe zit reclame in elkaar? Hoe word je overgehaald om iets te kopen? De leerlingen analyseren het verschijnsel reclame door het opsporen van de trucjes die in reclame gebruikt worden én door zelf een tv-reclame te maken. Aan het eind van de les kijken ze opnieuw naar reclame, met in hun achterhoofd de nieuwe inzichten die ze hebben opgedaan. Zien ze de reclames nu anders?

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**

- abstract denken

- logica

- formulering

- evaluatie

- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren

- brainstormen

- flexibiliteit

- **inlevingsvermogen**

- **originaliteit**

- **vormgeving**

Praktisch denken

- effectiviteit

- doorzettingsvermogen

- planning

- teamwork

- zelfkennis

- overtuigen

De les in de klas

Tijd: 1 à 1,5 uur

Benodigdheden: pen en papier; eventueel een videoband met reclames voor opdracht 6

Werkvorm: in groepjes

Product: 'toneelstukje' en/of tekeningen

Uitkomsten

1.

De uitkomsten zijn natuurlijk voor ieder kind verschillend, maar let erop of ze inzicht hebben in waarom ze een reclame leuk of niet leuk vinden.

2.

- Er zijn volop voorbeelden van reclames voor spullen die je niet echt nodig hebt. Het gaat erom dat de leerling inziet dat bijvoorbeeld een PlayStation geen absolute levensbehoefte is, maar dat de reclame het wel zo doet lijken. Bij producten die wel noodzakelijk zijn, zoals brood, richt de reclame zich op een bepaald merk of op minder noodzakelijke 'bijproducten', zoals crackers.

- De truc is: inspelen op de gevoelens van de kijker; een reactie losmaken. Je vindt het vies dat het meisje dat dropje opeet, en dat maakt je juist duidelijk hoe lekker die drop moet zijn. Maar vooral: zo'n ongewoon beeld *onthoud* je beter!

3.

Vergelijkbare trucjes zijn: de inzet van een jong hondje (vertedering), baby's, peuters en kinderen (ook vertedering), lenige oma's (verbazing, grappig), woordspelingen, humor, onverwachte wendingen, onlogische verbanden, pay-offs ('Even Apeldoorn bellen') etc. Als het maar een emotie losmaakt en in je hersens blijft haken.

Voorbeelden van reclames met geweld en gevaar: De man die het verkeerde paard gekocht heeft voor een maffiabaas. Het meisje dat een aardige jongen alleen achterlaat in de woestijn, maar wel zijn kauwgum nog even afpakt. De twee oude mensen die met elkaar vechten om een zakje chips. De door de mafia ontvoerde mevrouw die haar speciale geheime kruiden moet stoppen in hun chips (of soep?). De man die een ongelukkige val heeft gemaakt tussen zijn Gammaspullen in de kelder. De jonge bruidegom die op zijn huwelijksfeest in elkaar geslagen dreigt te worden door zijn mafia-schoonfamilie (Oh no. Don't crush the Pastrami's). De Maffia speelt op het moment een grote rol in reclames!

Reclame reclame reclame!

Reclame kom je overal tegen: op straat, in winkels, op het station, in de krant. En natuurlijk op tv. In deze les gaan we eens kijken hoe tv-reclame in elkaar zit, zodat je voortaan je eigen reclame kunt maken!

Tv-reclame is er in alle soorten en maten. Soms heel simpel: 'Met wasmiddel A wordt je was niet goed schoon. Met Hariejel wél.'

Of juist grappig. Zoals dat meisje in een klein rood autootje met pech, dat geduwd wordt door een jongen. Opeens trapt het meisje op de rem, omdat er langs de kant van de weg een lekker ijsje verkocht wordt. Dat de jongen daardoor tegen de auto knalt en omvalt, heeft ze niet in de gaten.

Opdracht 1

Noem een paar reclames die je erg leuk vindt. Noem er ook een paar waar je een vreselijke hekel aan hebt. Schrijf op waarom je de ene reclame wel leuk vindt, en de andere niet.

Kijk je bijvoorbeeld graag naar een bepaalde reclame omdat hij grappig is?

Of omdat er leuke mensen in meedoen?

Of omdat de muziek zo goed is?

Of omdat je het voorwerp dat wordt aangeprezen, zo graag wilt hebben?

Maak hiervan een schema. Bovenaan zet je de soorten reclame, bijvoorbeeld:

Mensen Sfeer Muziek Dieren (nog minstens 2 dingen zelf bedenken)

Daaronder vul je reclames in, bijvoorbeeld Calvé, Nokia, Dorito's. Als hetzelfde merk méér reclames heeft dan geef je met een paar sleutelwoorden aan welke je precies bedoelt.

Probeer in elk rijtje minstens twee voorbeelden te zetten die je leuk vindt. Op een ander blaadje maak je hetzelfde rooster, maar nu vul je reclames in die je stom vindt.

Op een derde blaadje ga je uitleggen, waarom je de 'Mensen' of 'Sfeer' in de ene reclame wél goed vindt en in de andere reclame niet. Zo weet je steeds preciezer wat je vindt van reclame. Het is leuk om hierover met iemand te praten die deze les ook maakt. Hopelijk zijn jullie het ergens niet over eens. Probeer dan goed te kijken waar jullie precies over denken. Daarvoor moet je de reclame in zoveel mogelijk blokjes uit elkaar halen en van elk blokje samen kijken of je dat nu goed vindt of niet. Bijvoorbeeld: Muziek? Vinden we allebei goed. Sfeer? Vinden we allebei niet zo erg prettig, een beetje overdreven. Mensen? IK vind die jongen met dat rode haar erg leuk, maar *jij* niet.

Reclame reclame reclame!

Het kan nóg beter! Dat is wanneer je niet meer met woorden als 'leuk' werkt, maar wanneer je je oordeel nog preciezer maakt. Bijvoorbeeld: ik vind dat een jongen met rood haar niet zo goed past bij een reclame over mayonaise. Of: ik vind het niet leuk dat dat meisje van het rode autootje gewoon ijs eet en niet meer op die jongen let die haar had geholpen. Dat is rotgedrag en dat vind ik niet passen bij ijsjes eten.

Opdracht 2

Reclame is er niet alleen maar voor de gein. De mensen die tv-reclame (laten) maken, willen iets verkopen. Ze geven er enorm veel geld voor uit om mensen over te halen om hún product te willen hebben.

Denk nog eens even terug aan een paar reclames die je kent. Zijn dat allemaal spullen die je echt nodig hebt? Zijn er ook dingen bij die je alleen wilt hebben omdat je de reclame gezien hebt? Kun je wat voorbeelden verzinnen van dingen die niet nodig zijn, maar waar de reclame *jou* beïnvloed heeft? Hoe lukte dat?

Reclamemakers proberen je in feite iets aan te praten. Ze maken hun reclames zó gek of hip of grappig, dat je denkt dat jouw leven ook een beetje zo wordt als je dat ene ding koopt.

Maar hoe doen reclamemakers dat? Door allerlei trucjes te gebruiken. Zoals in deze reclame (ken je 'm?): een jongen brengt zijn broek naar de wasserij. Het meisje dat er werkt, peutert een dropje los dat zit vastgeplakt in de zak van zijn broek en... ze eet het op. 'Gétver', denk je dan. De reclamemakers willen zéker niet dat je 'Gétver' denkt bij hun dropjes. Maar hoe wérkt die reclame dan?

Wat voor trucje zit hierin?

Wat voor andere trucs zijn mogelijk? Denk aan muziek, leuke dieren, bijzondere mensen ... Leg uit, waardoor die dingen een effect hebben op de kijker.

Opdracht 3

We gaan één soort truc nauwkeuriger bekijken. Het is de truc die ook gebruikt wordt bij het uit de broek gepeuterde dropje: de gétver-truc.

Wat hier gebeurt is onverwacht en raar. En hoe onverwachter en raarder een reclame is, des te meer valt hij op en des te beter onthouden mensen hem. En dáár gaat het de reclamemakers om.

Nu zijn er sommige dingen die méér opvallen dan andere dingen. Geweld is zo iets. En hoe ongelooflijk het ook klinkt, juist dát wordt op het moment veel gebruikt in

reclame, voor de raarste gewone dingen. Bijvoorbeeld: een mevrouw drinkt haar kopje thee en dan blijkt er een terrorist in haar huis verstopt en politie met zwaailichten heeft haar huis omsingeld. Allemaal om te laten zien hoe rustig je wordt van zo'n kopje thee. Er is dus één ding van het product ('je wordt rustig van onze fijne thee') dat heel erg uitvergroot wordt, met behulp van geweld en enge dingen: 'zelfs met een terrorist die zich in je huis verstopt, blijf je rustig', is de boodschap. Ander voorbeeld: twee mensen rijden langs een auto die met pech aan de kant van de weg staat, met een mooi blond meisje erbij. Ze willen al stoppen, maar ineens zwenken ze af en rijden op volle kracht weg. En dan blijkt het meisje ineens haar masker af te rukken en een griezelige kerel te zijn. Boodschap van de reclame: 'onze auto's zijn zó goed, die staan nóóit met pech langs de weg. Dus als je er een van ons langs de weg ziet staan is het een valstrik waar je niet in moet trappen'.

Je opdracht: (en dit kun je het best met een groepje doen): zoek minstens vijf voorbeelden van reclames waarin geweld en gevaar een rol speelt (zoals bij de thee). Laat zien wat de hele simpele boodschap is (bij de thee was dat: u wordt er zo rustig van, nergens schrikt u van).

Als je de voorbeelden op een rij hebt, schrijf je een oordeel over die reclame: wat vind je ervan dat er geweld gebruikt wordt om thee (en andere dingen) te laten verkopen? Schrijf een paar argumenten vóór, een paar argumenten tégen, en geef je conclusie (ik ben ervoor, of ertegen, omdat ...)

PRAKTISCH Waterhuishouding

Zwaarte van de opdrachten

Korte inhoud

Voor volwassenen is de waterleiding heel vanzelfsprekend. Kinderen kunnen zich er over verwonderen hoeveel kranen er zijn in een huis. U zult misschien door deze les zelf ook verrast zijn! Deze les is een oefening in oriëntatievermogen en verbeeldingskracht, maar ook in zelfreflectie: komt de werkelijkheid overeen met wat je dacht? Kleuters moeten wellicht wat geholpen worden met de uitwerking van deze opdracht, maar zij zullen er mogelijk nog meer plezier aan beleven dan een kind uit groep 4 of 5 (voor wie de les ook heel geschikt is). Kan de leerling in gedachten alle kranen van de school tellen? Heeft hij/zij er ooit op gelet waar de kranen zich bevinden? Deze les is ook geschikt als 'huiswerk'.

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- abstract denken
- **logica**
- **evaluatie**
- informatieverwerking

Creatief denken

- associëren
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen

Vormgeving

Praktisch denken

- **effectiviteit**
- **doorzettingsvermogen**
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: 60 minuten (kan ook in een groter water-project gebruikt worden)

Benodigdheden: de leerling moet de gelegenheid krijgen - en aankunnen - om door de (hele) school op onderzoek uit te gaan.

Werkvorm: individueel

Uitkomsten

Welke kranen vindt de leerling?

Kranen in de klas, wasbakken in toilet-ruimtes, maar ook die van wc-spoelbakken, buitenkranen, de kraan van de vaatwasser, de verwarmingsketel, etc.

Hoeveel/welke kranen is hij vergeten?

Het is de bedoeling dat de leerling een beetje kritisch is bij het evalueren van het verschil tussen wat hij dacht en wat hij vond. Een vergeten kraan is niet 'stom', maar waarschijnlijk logisch: 'ik kom nooit in die ruimte', 'nooit gezien dat daar twee kranen waren', 'ik had niet bedacht dat de spoelbak van de wc ook een kraan heeft'. Probeer het terug te leiden op een paar globale redenen: vergeten, nooit gezien, wist het niet, ...

Hoe lopen de waterleidingen door de school?

Als het goed is, valt het de leerling op dat waterleidingen niet door alle muren lopen, en dat wc-ruimtes strategisch bij of boven elkaar gemaakt zijn.

Welke apparaten gebruiken water direct uit een kraan?

Wasmachine, vaatwasser, sommige koffieautomaten, verwarmingsketel (wordt bijgevuld), etc.

Welke apparaten gebruiken water maar zijn niet aangesloten op de waterleiding?

Waterkoker, koffiezetapparaat, ...

Welke apparaten hebben een afvoer?

Wasmachine, wasdroger, verwarmingsketel,

Voor de kleintjes

Jonge kinderen zullen het nog moeilijk vinden om hun bevindingen op papier te zetten. Help ze met een zelfgemaakte plattegrond waarop ze alle kranen kunnen tekenen. In kleine groepjes is het misschien mogelijk de school te onderzoeken.

Waterhuishouding

Wat denk je, zou je in een school veel water nodig hebben?
Eerst denk je: nee, natuurlijk niet. Pennen en potloden en veel papier, dát wel.
Maar water? Iedereen neemt toch zelf te drinken mee van thuis?

Denk nog maar eens verder!

Hoeveel kranen zijn er in jouw school? Probeer in gedachten je school door te lopen en tel alle kranen die je kunt bedenken!

1. Maak een lijst van de lokalen en gangen, of teken een plattegrond.
2. Schrijf op welke kranen je waar tegenkomt (nog niet gaan kijken of het klopt!)
3. Vergeet niet dat sommige apparaten op kranen zijn aangesloten, en dat buitenkranen ook altijd binnen dichtgedraaid kunnen worden...
4. Vraag of je door de school mag zoeken, kijk goed en schrijf op welke kranen je vergeten bent. Of heb je er een paar bij bedacht?
5. Beantwoord nu de volgende vragen:

Hoeveel kranen dacht je dat er waren?
Hoeveel ben je er vergeten?
Welke kranen waren dat?
Hoe kwam het dat je ze vergat?

Al die kranen zijn dus nodig op een school! Wat wordt er op school allemaal met water gedaan? Werk in een groepje en bedenk minstens *tien* dingen!

6. Moeilijke vragen:

Valt je iets op over de plaats van de kranen? Hoe lopen de waterleidingen door jouw school?
Welke apparaten gebruiken water direct uit een kraan?
Welke apparaten gebruiken water maar zijn niet aangesloten op de waterleiding?
Welke apparaten hebben een afvoer?

7. Als je dit erg leuk vindt (of je mag niet in je school op onderzoek), kun je deze opdracht natuurlijk ook doen voor je huis. Hoeveel kranen zijn daar? Bedenk dit vast zo precies mogelijk op school, en kijk dan vanmiddag thuis of het klopt.

VARIA Bomen

Zwaarte van de opdrachten

XX en **XX**

Korte inhoud

Het onderwerp 'bomen' wordt vanuit verschillende kanten bekeken. De opzet is om kinderen zelf te laten ontdekken op hoeveel manieren bomen een rol spelen in ons leven.

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- **abstract denken**
- logica
- formulering
- evaluatie
- informatieverwerking
- Creatief denken*
- **associëren**
- **brainstormen**
- **flexibiliteit**
- **inlevingsvermogen**
- **originaliteit**
- **vormgeving**

Praktisch denken

- effectiviteit
- doorzettingsvermogen
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: twee uur, de les is ook in gedeelten te maken

Benodigheden: geen

Werkvorm: individueel of in groepjes

Producten: individueel werkstuk

Uitkomsten

6. Hier moeten vier totaal verschillende tekeningen ontstaan: het bovenaanzicht van een boom (zonder stam); een groen vlak; een bruin geribbeld vlak; een donker hol met wortels.

7. De wereld blijkt groter dan een blad en je kunt er nog heel anders naar kijken ook! (vergelijk Sophie in het oor van de Grote Vriendelijke Reus, boek van Roald Dahl).

8. Op welke aspecten let het kind? Kun je er goed in klimmen? Heeft de boom prachtige of lekker ruikende bloesem? Geschikt voor een boomhut? Lekkere kokosnoten? Alles is goed mits onderbouwd.

10. Alles is mogelijk: eikeltjesthee, kleding van blaadjes ('Puur Natuur'), een Mikado spel van de takken etc.

11. Jaarringen geven de leeftijd van een boom aan. Na 10 jaar staat de naam nog op dezelfde hoogte.

12. Chocola: in de pitten van de vruchten van de cacaoboom zitten de cacao bonen, waar chocola van gemaakt wordt. Barnsteen: fossiele hars afkomstig van prehistorische naaldbomen. Klompen: schoeisel gemaakt van hout, meestal populierenhout. Papier: wordt van houtvezels gemaakt. Steenkool: ontstaan uit planten- en bomenresten die langdurig aan warmte en hoge druk zijn blootgesteld en versteend. Lucifers: worden van hout gemaakt, meestal populierenhout; bomen (hout) zijn ook brandstof en aan te steken met lucifers. Rubber: wordt als Latex afgetapt van de rubberboom via een kerf in de bast. Holland komt van Holt-(hout)land, zo genoemd in de 9e eeuw, vanwege de bosrijke gebieden rond Haarlem.

Voor de kleintjes

Voor een kringgesprek lenen zich de volgende onderwerpen:

- wat voor bomen ken je? (soorten zoals eik, beuk, den etc, maar ook spoorboom, kerstboom etc).
- wat groeit er aan bomen dat we kunnen eten?
- wat wordt er van hout gemaakt?
- spelletjes met bomen (verstoppertje, bomen klimmen, boompje verwisselen)
- vrij associëren: wat hoort er bij een boom en is geel (banaan) rood (appel, herfstblad, maar ook spoorboom, kop van een lucifer etc) wit (kokos, appelbloesem)...
- hoe origineler hoe beter!

Bomen

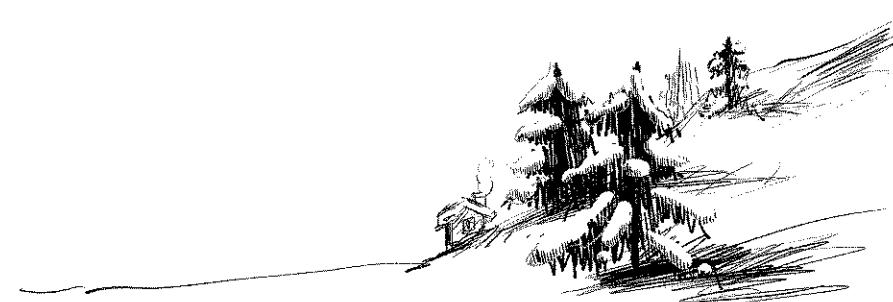

Bomen zijn voor ons gelukkig heel gewoon; zo gewoon dat je er vaak niet eens over nadenkt (tenzij je er net tegen aan loopt, natuurlijk). Nu gaan we dat wel doen, op verschillende manieren.

1. Teken om te beginnen maar eens een boom.
2. Hoe ver ben je op dit moment af van de dichtstbijzijnde boom? En als je in je bed ligt? Zie je elke dag wel een of meer bomen, bijvoorbeeld op weg naar school?
Ben je wel eens kilometers ver weg van alle bomen geweest? Waar was je toen?
3. Bomen zijn op veel manieren van waarde: om je hangmat aan op te hangen; om even in de schaduw uit te rusten en tegen aan te leunen; omdat ze voor goede lucht zorgen of omdat ze een lekker appeltje voor de dorst dragen. Bedenk eens een paar dingen die van bomen komen en waar je blij mee bent. Kijk ook eens rond in de ruimte waar je bent: zijn er houten meubels? Is er fruit?
Probeer categorieën te maken:
van het hout van bomen maken we: (bijvoorbeeld potloden)
vruchten en zaden van bomen zijn: (bijvoorbeeld appels)
een hele boom zorgt voor: (bijvoorbeeld schaduw)
4. Als de aarde geen bomen had, wat was er dan anders in jouw omgeving? Huizen worden in onze streken meestal van steen gebouwd. Zou je een huis kunnen bouwen als er geen bomen waren? Welke problemen zou je tegenkomen? Denk ook aan het tekenwerk van de architect, en de materialen die gebruikt worden om stenen te bakken en beton te gieten.

Bomen

5. Bomen hebben veel kunstenaars geïnspireerd. Kun je een afbeelding vinden van een boom op een schilderij? (Vergelijk eens met jouw tekening van opdracht 1, zijn er overeenkomsten?)
6. Misschien (en waarschijnlijk) heb je een andere boom afgebeeld dan de kunstenaar: jij wilde laten zien dat het gewoon om een boom ging, en de kunstenaar heeft misschien willen laten zien hoe mooi die boom wel was. Maar hoe je een boom (of iets anders) ziet, hangt ook af van de plaats waar je bent. Je noemt dat het perspectief. Een piloot in een vliegtuig bijvoorbeeld, ziet de boom anders dan iemand die er naast staat.
Kun je een tekening maken van wat de piloot ziet, als hij over een boom vliegt? En wat is het uitzicht van een bladluis, die op een blaadje van een grote eik zit? Kun je dat ook tekenen? Maak dus niet een tekening van een bladluis op een blad, maar een tekening van wat de bladluis zelf ziet.
En het uitzicht van een schorskever, die over de stam kruipt?
En het uitzicht van de das, die tussen de wortels van de boom z'n hol graaft? Kijk nog eens naar je eigen tekening, van opdracht 1: had je ook wortels aan de boom getekend, of had je alleen getekend wat je zelf ziet van een boom?
7. Als zo'n bladluis een dagje op jouw schouder mee mocht reizen, wat zou dan allemaal nieuw zijn voor haar?
8. Als je drie bomen mocht kiezen, die bij jouw huis zouden komen te staan, welke zou je dan kiezen? En wat zou je dan belangrijk vinden?
9. Weet je wat een stamboom is? Waarom zou in dat woord het woordje 'stam' zitten?

10. Stel, je wilt een eigen bedrijfje beginnen, en het enige dat je hebt is een grote eik. Per jaar geeft zo'n boom wel 50.000 eikeltjes, en er vallen zo'n 250.000 blaadjes en 300 dode takken af. Wat zou je daarmee kunnen verzinnen? Probeer zo ruim mogelijk te denken, elk idee is welkom.

11. Opzoekvraag.
Hoe groeien bomen eigenlijk? Als je de stam van een boom doorzaagt zie je allemaal ringen, jaarringen genoemd. Zoek op wat voor informatie deze ringen over de boom geven.
Stel je voor dat je je naam op de stam van een boom, die drie meter hoog is, kerft met een scherp mes, op een meter hoog vanaf de grond gerekend.
Na 10 jaar ga je nog eens kijken naar de boom: zou je naam er nog staan?
En waar dan? De boom is inmiddels vijf meter hoog; op welke hoogte staat je naam nu, denk je? Zoek op of klopt wat je dacht.

12. Wat hebben de volgende dingen met bomen te maken?

chocola
barnsteen
klompen
papier
steenkool
lucifers
rubber
de naam 'Holland'

VARIA

Maak eens een mens!

Zwaarte van de opdrachten

XXX

Korte inhoud

We kijken in deze les van een afstandje naar onszelf, de mens. De leerlingen proberen antwoord te geven op de vraag 'Wie of wat ben ik'. Ze leren dat je daar zeer uiteenlopende antwoorden op kunt geven; van serieus tot grappig. Je kunt jezelf omschrijven door je leeftijd te noemen, maar ook door jezelf als een verzameling onderdelen te zien.

Vaardigheden

Analytisch denken

- **inzicht**
- abstract denken
- logica
- formulering
- evaluatie
- **informatieverwerking**

Creatief denken

- **associëren**
- brainstormen
- flexibiliteit
- inlevingsvermogen
- **originaliteit**
- vormgeving

Praktisch denken

- effectiviteit
- doorzettingsvermogen
- planning
- teamwork
- zelfkennis
- overtuigen

De les in de klas

Tijd: ongeveer 1 uur

Benodigdheden: pen en papier; internet en/of encyclopedie voor informatie over menselijk lichaam

Werkvorm: individueel

Product: geen

Uitkomsten

1.

Ook op de vraag 'wat is de mens' is geen eenduidig antwoord te geven. Stimuleer de leerlingen vooral om er grondig over na te denken, want dat maakt het voor hen zelf ook interessanter.

Sommige kinderen zullen de omschrijving van Midas Dekkers leuk vinden, anderen niet. Het kan bedreigend of eng zijn om de mens - jezelf dus - te zien als een slordige verzameling stoffen.

2.

Let bij deze vraag op of kinderen hun creativiteit aanspreken, maar ook hun kennis van het lichaam: alleen gewrichten kunnen een scharnier zijn; de mens heeft voedsel en vocht nodig om te blijven 'draaien'; hersens zijn een zwakke plek die beschermd wordt door de schedel etc.

3.

Stimuleer de kinderen om echt te zoeken naar 'ingrediënten' van de mens, dus niet alleen op te noemen wat ze al weten (huid, haar, botten). De bedoeling is dat ze ontdekken dat mensenlichamen inderdaad verrassende stoffen bevatten en ook eindeloos veel. Die stoffen gaan bovendien allerlei verbanden met elkaar aan. Wat betreft het verschil tussen een volwassene en een baby; dit zijn er een paar:

- bij een baby zijn de verhoudingen anders (groter hoofd)
- een baby kan nog niet alle kleuren zien (alleen rood, groen, geel en blauw)
- een baby is gevoeliger voor aanraking, smaak en geur dan een volwassene
- baby's hebben een zeer goed geheugen (beter dan volwassenen)
- baby's hebben nog geen evenwichtsgevoel

In principe heeft een baby dezelfde 'ingrediënten' als een volwassene, maar in heel andere verhoudingen. Alles moet zich nog verder vormen en ontwikkelen, zoals spierweefsel, botten, de hersenen.

4.

Bij deze opdracht kunt u de leerling stimuleren zijn/haar creativiteit te gebruiken. Het kind moet het 'vertrouwde' mensbeeld even loslaten en zich een heel nieuwe mens voorstellen.

Maak eens een mens

Misschien heb je jezelf wel eens afgevraagd: wie ben ik eigenlijk? Op die vraag kun je heel veel antwoorden geven.

Ik ben Annejoke de Wit.

Ik ben iemand die graag lacht.

Ik ben leraar.

Ik ben 11 jaar.

Ik ben ...

Een interessante vraag dus! Wat zou jouw antwoord zijn?

Vraag 1

Mensen vragen zich niet alleen af wie zij zelf zijn. Ze willen ook graag weten wie of wat 'de mens' in het algemeen is. De mens is een beest, vindt de een. De mens is een chemische fabriek, vindt de ander. Of: de mens bestaat uit een lichaam en een ziel. Heb jij een idee?

Schrijver Midas Dekkers geeft een heel leuk antwoord op de vraag: wat is een mens? Hij schrijft in De beste beesten 2:

'Een mens is opgebouwd uit twee jerrycans water, koolstof voor 9000 potloden, een spijkervol ijzer, een potje suiker, fosfor van 2200 luciferkoppen, voldoende vet voor 7 stukken zeep – sommige mensen meer – net genoeg kalium voor een rol klappertjes, een hoeveelheid kalk om een kippenhok te witten en voldoende zwavel om een middelgrote hond van zijn vlooiën te bevrijden.'

Vind je deze omschrijving grappig? Kun je uitleggen waarom wel of niet?

Vraag 2

Probeer zelf ook eens op een nieuwe manier naar jezelf, of 'de mens', te kijken. Omschrijf jezelf bijvoorbeeld als een machine. Hoeveel scharnieren heb je (elleboog, knie...)? Ze zijn niet allemaal hetzelfde: de scharnieren van je vingerkootjes en van je elleboog en knie kunnen alleen op en neer. Maar die van je heupen, schouders en duim kunnen ronddraaien. Denk daaraan bij je optelling.

En verder: hoe ziet de verpakking eruit? Wat zijn de zwakke plekken en hoe worden die beschermd? Welke onderdelen zijn het belangrijkste? Welke hebben de meeste waarde?

Maak eens een mens

Wat kun je allemaal doen met deze machine? En wat niet? Wat is er nodig om de machine draaiend te houden? Kun je hem aan- en uitzetten?

Vraag 3

Wat zit er eigenlijk allemaal in en aan een mens? Maak eens een lijst van zoveel mogelijk ingrediënten, zoals haar, huid, water, ...

Op internet (bijvoorbeeld mediatheek.thinkquest.nl of, een goeie, natuurinformatie.nl; klikken op LijfReis) of in een encyclopedie kun je waarschijnlijk een heleboel mensen-ingrediënten vinden. Kijk dan meteen of je een antwoord kunt vinden op de volgende vraag: heeft een baby andere ingrediënten dan een volwassene? Wat is eigenlijk het verschil tussen een baby en een groot mens?

Vraag 4

Bij vraag 2 heb je de mens omschreven als een machine. Als jij een nieuwe mens-machine mocht ontwerpen, hoe zou die er dan uitzien? Zou je bijvoorbeeld nieuwe onderdelen toevoegen, zoals een schroevendraaier in plaats van een pink? Of zou je de mens kaal maken, zodat je nooit meer naar de kapper hoeft? Vind je dat we meer onderdelen zouden moeten hebben? (Bijvoorbeeld drie armen). Of juist minder? (Bijvoorbeeld geen tenen).

Maak een duidelijke beschrijving van jouw ideale mens. Kijk ook eens wat andere kinderen in de klas bedacht hebben.

Register

	Titel	Vooruit nr.	Pagina	Moeilijkheidsgraad
Rekenen	Werken met rasters	1	7	XXX en XXX
	Vormen en reeksen	1	13	XXX en XXX
Taal	Schrijven met stijl (2)	1	16	XXX
	De gespikkelde korenpieper	1	22	XXX
Ruimtelijk/creatief	Puzzelen met tegels	1	26	XXX
	Morse-puzzel-taal	1	29	XXX
Sociaal/emotioneel	reclame, reclame, reclame! (1)	1	33	XXX
Praktisch	Waterhuishouding	1	37	XXX
Varia	Bomen	1	39	XXX en XXX
	Maak eens een mens!	1	43	XXX